

Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde

Sektör Rehberleri

Deri ve Deri Ürünleri Sanayii

3 7 8 9 5 6 2 4 2 3 6 8 9

Avrupa İşletmeler Ağı
İ S T A N B U L

0 0 1 4 7 8 2 6 4 4 7 8 2 3 5 4

Bu kitapçık Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi faaliyetleri çerçevesinde Eurohorizons Danışmanlık firmasına hazırlanmıştır. Bu broşürde yer alan bilgiler firmaları bilgilendirme amacıyla derlenmiş olup, Avrupa Komisyonu ve İstanbul Sanayi Odası'nın görüşlerini yansıtmaz.

Haziran 2011, İstanbul
İstanbul Sanayi Odası Yayınları No: 2011/11
ISBN: 978-9944-60-937-1 (BASILI)
ISBN: 978-9944-60-938-8 (ELEKTRONİK)
Sertifika No: 19176

**Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi
İstanbul Sanayi Odası**

Meşrutiyet Cad. No:62 34430 Tepebaşı İstanbul
Tel: 212 292 21 57
Faks: 212 293 55 65

Kapak ve iç sayfa grafik tasarım

Kertenkele
Karanfil Caddesi Mor Karanfil Sokak No: 6 Levent İstanbul
Tel: 0212 324 18 78
Faks: 0212 324 68 63

Baskı

Akbasım Matbaacılık ve Ticaret Ltd. Şti.
Bağ Sok. Köşk Apt. No:11/22 Acıbadem Kadıköy / İstanbul
Tel: 0216 339 87 39
Faks: 0216 339 79 69

AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE SEKTÖR REHBERLERİ

DERİ ve DERİ ÜRÜNLERİ SANAYİİ

Bu çalışma Avrupa İşletmeler Ağı Projesi kapsamında İstanbul Sanayi Odası için Eurohorizons Danışmanlık tarafından hazırlanmıştır.

Haziran 2011

İstanbul Sanayi Odası olarak Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde KOBİ'lerin öncelikli olarak desteklenmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Odamız bünyesinde faaliyet gösteren Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi, çalışmalarını, KOBİ'lerimizi AB mevzuatına uyum kapsamında üretim süreçlerini etkileyebilecek değişiklikler konusunda bilgilendirme amacıyla yürütmektedir.

Bu çerçevede, Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezimizin, "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Sektör Rehberleri" başlığı altında hazırladığı kitapçıklar, firmalarımıza tüm AB mevzuatını anlatmaktan çok, doğru bilgiye ulaşmalarında ve Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde kaydettiği aşamaları takip edebilmelerinde bir kaynak olma amacını taşımaktadır. Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezimizin internet sitesinde de (www.aia-istanbul.org) yayınlanacak ve düzenli olarak güncellenecek olan yayınlarımız, özellikle Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de gerçekleştirilen, sektöre ilişkin mevzuat değişikliklerinin takibinde firmalarımıza yol gösterecektir.

Sektörel rehberlerimizin dokuzuncusu olan "Deri ve Deri Ürünleri Sanayii" kitapçığımızı firmalarımızın bilgisine sunuyor ve AB'ye uyum sürecinde yürüttükleri çalışmalarında faydalı olmasını diliyoruz.

C. Tanıl KÜÇÜK
Yönetim Kurulu Başkanı
İstanbul Sanayi Odası

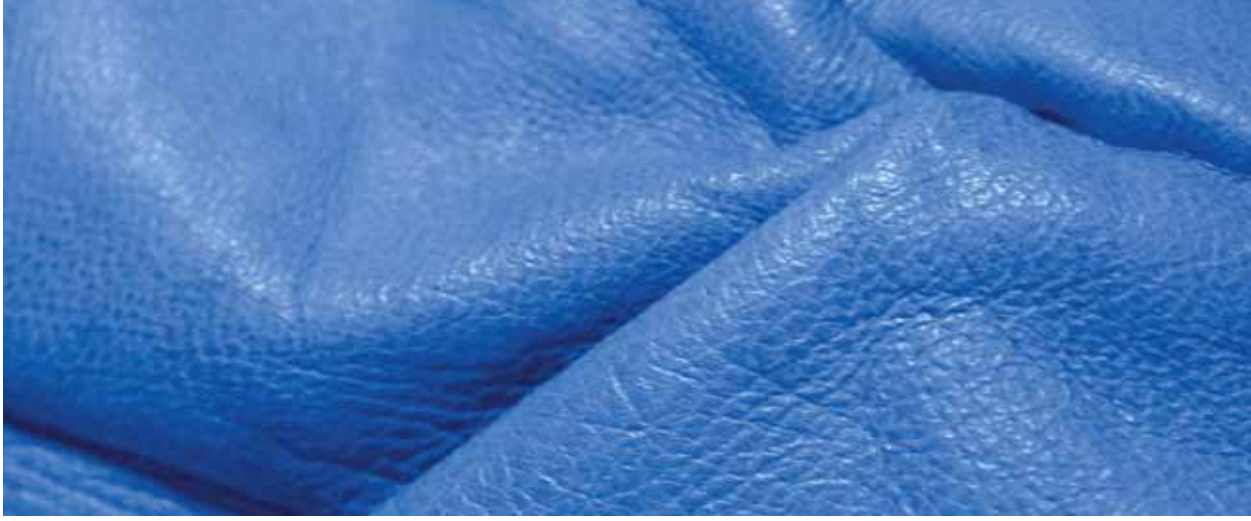

I. AB'DE VE TÜRKİYE'DE DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİ SANAYİİ	09
1. DERİ ÜRÜNLERİ NASIL TANIMLANIYOR?	09
2. SEKTÖRÜN AB'DEKİ YERİ NEDİR?	09
3. SEKTÖRÜN TÜRKİYE'DEKİ YERİ NEDİR?	10
II. AB MÜKTESEBATINDA DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİ SANAYİİ	12
4. SEKTÖR AB MÜKTESEBATININ HANGİ BAŞLIKLARI ALTINDA DÜZENLENİYOR?	12
5. HANGİ AB DÜZENLEMELERİ BAĞLAYICI?	13
II.1. HAYVANSAL YAN-ÜRÜNLERE İLİŞKİN AB MEVZUATI	13
6. HAYVANSAL YAN-ÜRÜNLER NASIL DÜZENLENİYOR?.....	13
7. HAYVANSAL YAN-ÜRÜNLER NASIL SINIFLANDIRILIYOR?.....	13
8. HAYVANSAL YAN-ÜRÜN KULLANIMINDA NELERE DİKKAT ETMEK GEREKİYOR?	14
9. TÜRKİYE HAYVANSAL YAN-ÜRÜNLERE İLİŞKİN AB MEVZUATINA UYUMLU MU?	15
II.2. DERİ ÜRÜNLERİ VE ETİKETLEME	16
10. AB'DE DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİNİN ETİKETLENMESİ NASIL DÜZENLENİYOR?	16
11. AYAKKABILAR NASIL ETİKETLENİYOR?.....	16
12. AYAKKABILARIN ETİKETLENMESİNE İLİŞKİN TÜRK MEVZUATI AB'YE UYUMLU MU?	17
13. TEKSTİLDE KULLANILAN DERİ MALZEMELERİN NASIL ETİKETLENMESİ ÖNGÖRÜLÜYOR?	17
14. DERİ ÜRÜNLERİNDE EKO-ETİKET NASIL UYGULANIYOR?.....	17
15. EKO-ETİKET TÜRKİYE'DE NE ZAMAN UYGULANACAK?	18
II.3. DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİ SANAYİNİN ÇEVRESEL YÜKÜMLÜLÜKLERİ	19
16. ENTEGRE KİRLİLİĞİN ÖNLENMESİ VE KONTROLÜNDE İŞLETMELERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	19
17. TÜRKİYE ENTEGRE KİRLİLİĞİN ÖNLENMESİ VE KONTROLÜNE İLİŞKİN DÜZENLEMELERE NE KADAR UYUMLU?	20
18. ORGANİK ÇÖZÜCÜ EMİSYONU YARATAN İŞLETMELER HANGİ YÜKÜMLÜLÜKLERE TABİ?	20
19. TÜRKİYE ORGANİK ÇÖZÜCÜ EMİSYONUNA İLİŞKİN AB DÜZENLEMESİNE UYUMLU MU?	21
20. ENDÜSTRİYEL EMİSYONLARA İLİŞKİN YENİ AB DÜZENLEMESİ NE GETİRİYOR?	21
21. REACH TÜZÜĞÜ SEKTÖRÜ NASIL ETKİLİYOR?.....	22
22. TÜRKİYE REACH TÜZÜĞÜNE UYUMLU MU?	23
23. BİYOSİDAL ÜRÜNLER KULLANAN DERİ ÜRETİCİLERİ HANGİ YÜKÜMLÜLÜKLERE TABİ?	23

24. AB'DE BİYOSİDLERE İLİŞKİN ÖZEL DÜZENLEMELER VAR MI?	24
25. TÜRKİYE BİYOSİDLERE İLİŞKİN AB MEVZUATINA UYUMLU MU?	24
26. SEKTÖR ATIK YÖNETİMİ KONUSUNDA NE GİBİ YÜKÜMLÜLÜKLERE TÂBİ?	24
27. ATIKLARIN NASIL DEPOLANMASI GEREKİYOR?.....	25
28. ÜRETİCİLERİN AMBALAJ ATIKLARINA İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	25
29. TÜRKİYE ATIK YÖNETİMİ KONUSUNDAKİ AB DÜZENLEMELERİ İLE NE KADAR UYUMLU?.....	26
30. SEKTÖRÜN SU KİRLİLİĞİNİ ÖNLEMeye YÖNELİK YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	26
31. SEKTÖRÜN TEHLİKELİ MADDE DEŞARJINA İLİŞKİN DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?.....	27
32. ATIKSU ARITIMI KONUSUNDA TESİSLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?.....	28
33. TÜRKİYE AB'NİN SULARIN KORUNMASINA İLİŞKİN MEVZUATINA UYUMLU MU?.....	28
34. İŞLETMELERİN ÇEVRESEL YÖNETİM YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	29
35. TÜRKİYE'DE EMAS NE ZAMAN UYGULANACAK?.....	30
II.4. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI VE DERİ ÜRÜNLERİ	30
36. AB FİKRİ MÜLKİYET HAKLARINI NASIL KORUYOR?	30
37. SEKTÖR FİKRİ MÜLKİYET İHLALLERİNDEN NASIL ETKİLENİYOR?	30
38. TÜRKİYE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ KORUNMASINDA AB İLE UYUMLU MU?.....	31
II.5. SEKTÖRÜN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ALANINDAKİ YÜKÜMLÜLÜKLERİ	32
39. ÇALIŞANLARIN SAĞLIK VE GÜVENLİĞİ AB'DE NASIL KORUNUYOR?.....	32
40. TÜRKİYE AB'NİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÇERÇEVE DİREKTİFİ'NE UYUMLU MU?.....	33
41. ÇALIŞANLARIN KİMYASAL MADDELERE MARUZİYETİ NASIL SINIRLANDIRILYOR?.....	33
42. DERİ SEKTÖRÜNÜ İLGİLENDİREN KİMYASAL MARUZİYET SINIRLARI VAR MI?.....	34
43. ÇALIŞANLARIN KİMYASALLARDAN KORUNMASINDA İŞVERENLERE NE DÜŞÜYOR?.....	35
44. TÜRKİYE ÇALIŞANLARIN KİMYASALLARDAN KORUNMASINDA AB'YE UYUMLU MU?.....	35
45. SEKTÖR ÇALIŞANLARI KANSEROJEN MADDELERDEN NASIL KORUNUYOR?.....	36
46. TÜRKİYE ÇALIŞANLARIN KANSEROJEN MADDELERDEN KORUNMASINDA AB'YE UYUMLU MU?.....	36
III. KATILIM MÜZAKERELERİNDE GEÇİŞ SÜRELERİ	37
47. AB'NİN YENİ ÜYELERİ SEKTÖRE İLİŞKİN GEÇİŞ SÜRELERİ ALDILAR MI?.....	37
KAYNAKÇA	38

1. DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİ NASIL TANIMLANIYOR?

Deri ve deri ürünleri sanayii, çürüyebilir nitelikteki ham deri ve postların (*hides and skins*), orijinal lif yapıları bozulmadan, çürümeye dayanıklı deriye (*leather*) dönüştürülmesinden; kıl ve yünü temizlenmiş veya temizlenmemiş olarak elde edilen dayanıklı deriden, giyim eşyası ve aksesuarları, çanta, eldiven, cüzdan, şapka, kürk ve ayakkabı gibi çeşitli tüketim malları üretilmesine kadar, birçok faaliyet alanını kapsıyor. Bitmiş ürünlerinin çeşitliliği nedeniyle, piyasa yapıları açısından farklı profillere sahip birçok ürün grubunu kapsayan sektör, otomotiv ve mobilya gibi deri ürünleri kullanıcıları sanayiler açısından da büyük önem taşıyor.

Deri ve deri ürünleri sanayiine ilişkin birçok çalışmada, sektörün, sahte ve gerçek deri ayrımı yapılmaksızın ele alındığı ya da ayakkabı gibi ürün grupları değerlendirilirken, deri malzeme içermeyen ürünlerin de hesaba katıldığı dikkat çekiyor. Bu durum, sektöre ilişkin istatistiksel veriler arasında, ciddi farklılıklara rastlanmasına yol açıyor. Bu nedenle, konuya

ilişkin kaynaklar incelenirken, verilerin hangi ürün gruplarını kapsadığına dikkat etmek gerekiyor. Bu çalışma, gerek istatistiksel veriler, gerek mevzuat açısından, yalnızca gerçek deri ve deri ürünlerini kapsıyor.

2. SEKTÖRÜN AB'DEKİ YERİ NEDİR?

Avrupa Birliği ülkeleri, dünya deri üretimi ve ticaretinde önemli bir role sahip. Dünya deri üretiminin yaklaşık %25'ini gerçekleştiren ve deri ürünlerinde en dinamik pazar olma özelliğini taşıyan AB'de, sektörde faaliyet gösteren 18.000 civarında firma, yılda 22,5 milyar Euro tutarında bir ciroya ulaşırken, 160.000 kişiye doğrudan istihdam sağlıyor. Buna, deri ve deri ürünleri kullanıcıları endüstriler de dahil edildiğinde, söz konusu rakamlar; toplam 47.000 firmaya, yılda yaklaşık 50 milyar Euro'luk bir ciro hacmine ve 600.000 kişilik istihdama karşılık geliyor.¹

Sektördeki işletmelerin önemli bir bölümünü KOBİ'lerin oluşturduğu AB ülkelerinde, geleneksel aile işletmelerinin yanı sıra, modern teknolojilere sahip, ar-ge ve tasarım odaklı çok

(1) Rakamlar, Eurostat ve Avrupa Topluluğu Deri ve Tabaklama Ulusal Birlikleri Konfederasyonu (COTANCE) verilerinden derlenmiştir.

sayıda firma da bulunuyor. Emek yoğun bir sanayi olan deri ve deri ürünleri sektöründe, özellikle de ham deri işlemeciliğinde, Avrupa'da işgücü maliyetlerinin yüksek oluşu, hammadde temininde yaşanan zorluklar ve sektörün giderek daha sıkı çevre kuralları ile düzenlenmesi gibi nedenlerle son yıllarda üretimin Asya ve Güney Amerika'ya doğru kaydığı gözleniyor. Ancak, başta Çin olmak üzere Hong Kong, Vietnam, Hindistan, Endonezya, Brezilya, Arjantin gibi bol hammadde ve ucuz işgücüne sahip ülkelerin, sektörde önemli aktörler haline gelmelerinin yarattığı rekabet baskısına karşın, Avrupa deri sanayii, yüksek kalite standartları, inovasyon ve tasarım avantajları ile uluslararası alanda rekabet gücünü korumayı sürdürüyor. Bununla birlikte, Avrupalı işletmeler, dünya piyasalarında karşılaştıkları tarif dışı engeller ve ürünlerinin sıklıkla taklit edilmesi gibi ciddi sorunlarla mücadele ediyor.

AB ülkeleri arasında İtalya, üretimde sahip olduğu %49,5'lik payla, sektörde açık ara ile lider konumunda. Özellikle deri giyim, ayakkabı ve aksesuarlarda yenilikçi tasarımları ve markalaşmış firmaları ile dünya modasına yön veren bu ülkeyi, ürün gruplarına göre değişen oranlarda Fransa, Almanya, İspanya ve Belçika izliyor.

2010 yılı verilerine göre deri ve deri ürünleri ihracatı 52,5 milyar \$ olarak gerçekleşen AB ülkelerinin ithalatı ise 52,8 milyar \$ düzeyinde seyrediyor. Sektördeki ticaretin büyük bölümü AB üyesi ülkeler arasında gerçekleşirken, başlıca ihracat ülkelerini Hong Kong, ABD, Japonya, Rusya Federasyonu ve Çin oluşturuyor. İthalatın en yoğun olduğu ülkeler arasında ise birinci sırada Çin geliyor. Bu ülkeyi Vietnam, Hindistan, Endonezya ve Brezilya izliyor. Dış ticaret verileri, ürün grupları temelinde değerlendirildiğinde ise, AB'nin ihracatında da ithalatında da deri ayakkabıların ilk sırada yer aldığı görülüyor. Bu ürün grubunun ardından deri eşyalar ile ham ve işlenmiş deriler geliyor.

TABLO 1: AB'NİN DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİ İHRACAT VE İTHALATININ ÜRÜN GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI - 2010 (Bin \$)

ÜRÜN GRUPLARI	İHRACAT	İTHALAT
Ham ve işlenmiş deriler*	10,181,550	9,335,079
Deri eşyalar**	17,417,907	19,709,607
Postlar, kürkler***	3,685,251	1,672,640
Yüzü deri ayakkabılar****	21,238,736	22,077,838
TOPLAM	52,523,444	52,795,164
GTİP pozisyonları: *41; **42; *** 43.01;43.02;43.03 ****64:03; 64:05.10		
Kaynak: International Trade Center (ITC)		

Deri ve deri ürünleri ihracatında, AB ülkeleri içinde sektörde lider konumunda olan İtalya, 17,2 milyar \$'lık ihracatı ile ilk sırada yer alıyor. Bu ülkeyi Fransa, Almanya, Belçika ve Hollanda izliyor. İtalya, post ve kürkler dışındaki tüm deri ve deri ürün gruplarının ihracatında ilk sırada yer alırken, ikinci ve üçüncü sırada yer alan ülkeler, ürün gruplarına göre değişiyor. Ham ve işlenmiş deride İtalya'nın ardından Almanya ve İspanya, deri eşyada Fransa ve Almanya, deri ayakkabıda ise Almanya ve Belçika geliyor. Post ve kürk ihracatında ilk sırada ise Danimarka ve Finlandiya yer alıyor. İtalya, deri ve deri ürünleri ithalatında da 9,5 milyar \$ ile ilk sırada yer alıyor, bu ülkeyi 8,7 milyar \$'lık ithalat hacmi ile Almanya ve hemen ardından Fransa ile İngiltere izliyor.

3. SEKTÖRÜN TÜRKİYE'DEKİ YERİ NEDİR?

Türkiye'de, ağırlıklı olarak Marmara ve Ege bölgelerinde yoğunlaşan deri ve deri ürünleri sanayiinde, önemli bir bölümü KOBİ'lerden oluşan 1.500 civarında işletme faaliyet gösteriyor. Yaklaşık 23.000 kişiye doğrudan istihdam sağlayan sektör, üretim kapasitesi, alt yapısı ve ihracat potansiyeli ile önde gelen sektörler arasında yer alıyor.

Ham deri üretiminin yeterli olmaması nedeniyle, ham ve yarı işlenmiş deri ihtiyacını büyük ölçüde ithalat yoluyla karşılayan sektör, katma değeri yüksek ürünlerin üretimine ve ihracata yöneliyor. 1990'lı yılların sonlarından itibaren çevre dostu üretim teknikleri kullanımına yönelen işletmeler, kendi arıtma sistemlerini kurmak ya da arıtma sistemine sahip organize sanayi bölgelerine taşınmak suretiyle, üretimlerinin %70'ini, çevreye duyarlı yöntemlerle gerçekleştiriyor.²

Türkiye'nin deri ve deri ürünleri dış ticaretinde AB ülkeleri önemli paya sahip. 2010 yılı verilerine göre, 864 milyon \$ civarında gerçekleşen toplam ihracatının %50'sinden fazlası AB'ye yönelen Türkiye'nin; 1,226 milyar \$ düzeyindeki ithalatının ise üçte biri AB ülkeleri ile gerçekleştiriliyor. AB'ye yönelik en yüksek ihracat kalemini 'deri eşyalar' ürün grubu oluştururken, ithalatta ilk sırada, 'ham ve işlenmiş deriler' yer alıyor.

TABLO 2: TÜRKİYE'NİN DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİ İHRACAT VE İTHALATININ ÜRÜN GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI 2010 (Bin \$)

ÜRÜN GRUPLARI	İHRACAT		İTHALAT	
	Toplam	AB	Toplam	AB
Ham ve işlenmiş deriler*	115,760	33,015	473,295	226,523
Deri eşyalar**	371,007	276,845	408,842	81,813
Postlar, kürkler***	174,658	63,927	80,557	48,247
Yüzu deri ayakkabılar****	202,149	72,576	263,426	63,596
TOPLAM	863,574	446,363	1,226,120	420,179
GTİP pozisyonları: *41; **42; *** 43.01; 43.02; 43.03****64:03; 64:05.10				
Kaynak: International Trade Center				

Türkiye'nin toplam deri ve deri ürünleri ihracatındaki en yüksek pay, Rusya'ya ait. Bu ülkeyi Almanya, İtalya, Fransa ve İspanya izliyor. Ürün gruplarına göre dağılımda ise ham ve işlenmiş deri ihracatında Hong Kong, Çin, Fransa ve Beyaz

Rusya ilk sıralarda yer alırken, deri eşya grubundaki ihracat sıralamasında İtalya, Almanya, Rusya ve İngiltere öne çıkıyor. Deri ayakkabıda, birinci sırada Rusya yer alıyor. Bu ülkeyi Irak, İngiltere ve Hollanda izliyor. Post ve kürklerde de sırasıyla Rusya, Almanya ve Fransa en yüksek oranda ihracat yapılan ülkeler konumunda. Bunun yanı sıra, son yıllarda azalmakla birlikte, Başta Rusya Federasyonu ve Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerine yönelen kayıt dışı bavul ticareti, ihracat verilerine yansımamakla birlikte, önemli döviz girdisi sağlıyor.

Deri ve deri ürünleri ithalatının ülkelere ve ürün gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise, ham ve işlenmiş deri ithalatının büyük ölçüde İtalya, İspanya, Yunanistan gibi AB ülkelerinin yanı sıra, Hindistan, İran gibi ülkelere gerçekleştirildiği; deri eşya, kürk ve postlar ile deri ayakkabı ithalatında ilk sırada Çin'in yer aldığı görülüyor. Bu ülkeyi deri eşyada Pakistan, İtalya, Hindistan, Fransa ve Almanya; deri ayakkabıda İtalya, Endonezya, Vietnam; kürk ve postlarda ise İspanya ve Finlandiya izliyor.

(2) Ayşe Oya Benli, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME), Deri ve Deri Mamülleri Raporu, 2010

4. SEKTÖR AB MÜKTESEBATININ HANGİ BAŞLIKLARI ALTINDA DÜZENLENİYOR?

Müzakere sürecinde Türkiye, AB'nin tüm hukuk sistemini aşamalı olarak benimsemek ve üyelikle birlikte uygulamakla yükümlü. "AB müktesebatı" olarak adlandırılan ve yaklaşık 125.000 sayfadan oluşan bu sistem; tüzük, karar ve direktif gibi düzenlemelerin yanı sıra, bunların kaynağı olan Antlaşmaları ve Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarını da kapsıyor. Oldukça teknik ve karmaşık bir yapıya sahip olan AB müktesebatı, aday ülkeler ile yürütülen üyelik müzakerelerini kolaylaştırmak amacıyla, 35 ayrı başlık altında inceleniyor. Müktesebat sürekli olarak güncellendiğinden, bu başlıklar altında sınıflandırılan düzenlemelerin gelişimini, müzakere süreci boyunca yakından izlemek gerekiyor.

Deri ve deri mamulleri sanayiini ilgilendiren tüm AB düzenlemeleri, tek bir müktesebat başlığı altında toplanmıyor. Sektörü doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren düzenlemeler,

farklı müktesebat başlıkları altında dağınık bir biçimde yer alıyor. Örneğin, post ve derilerin tabaklanma işlemleri nedeniyle sektördeki birçok işletme açısından bağlayıcı olan EKÖK (entegre kirliliğin önlenmesi ve kontrolü) Direktifi, "Çevre"; insan tüketimine yönelik olmayan hayvansal yan-ürünlere ilişkin önlemler, "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı"; sektörün marka, tasarım ve buluşlarına ilişkin hak ve yükümlülükleri "Fikri Mülkiyet Hukuku", sektör çalışanlarının kimyasallar ve kanserojen maddelerden korunmasına ilişkin düzenlemeler ise "Sosyal Politika ve İstihdam" başlıkları altında ele alınıyor.

Bunun yanı sıra, AB müktesebatında sektör ayrımı yapmaksızın tüm işletmeleri etkileyen yatay düzenlemeler de bulunuyor. Diğer sektörlerle birlikte, deri ve deri mamulleri sanayiini de ilgilendiren bu düzenlemeler, daha çok "Vergilendirme", "Şirketler Hukuku", "İşletme ve Sanayi Politikası", "Bilim ve Araştırma" gibi müktesebat başlıkları altında inceleniyor.³

(3) Bu çalışmada ele alınan düzenlemeleri kapsayan müktesebat başlıklarından, "Fikri Mülkiyet Hukuku" Haziran 2008, "Çevre" Aralık 2009, "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı" Haziran 2010 tarihlerinde AB ile müzakereye açıldı. Ürünlerin etiketlenmesine ilişkin düzenlemeleri içeren "Malların Serbest Dolaşımı" başlığı ise, AB'nin Aralık 2006'da siyasi nedenlerle askıya aldığı 8 başlık arasında yer alıyor.

5. HANGİ AB DÜZENLEMELERİ BAĞLAYICI?

AB müktesebatı; yasal bağlayıcılığı olmayan tebliğ, tavsiye kararı ve görüşlerden; iç hukuka aktarılmaksızın tüm üye devletlerde doğrudan uygulanması gereken tüzüklere kadar uzanan düzenleme türleri içeren, hiyerarşik bir yapıya sahip. Bu yapıda, yasal bağlayıcılığı olan düzenlemeler, tüzük, direktif ve kararlardan oluşuyor. Tüzükler, iç hukuka aktarım gerektirmeksizin, tüm üye devletlerde kanun hükmünde kabul edilerek doğrudan uygulanıyor.

Direktiflerin ise, üye devletler tarafından iç hukuka aktarılması gerekiyor. Karşılınması gereken asgari standart ve hedefleri ortaya koyan direktifler, mevzuata aktarım ve uygulama yöntemlerini üye devletlerin tercihine bırakıyor. Kararlar, yalnızca muhatap aldıkları üye devlet(ler), gerçek veya tüzel kişiler açısından bağlayıcılık taşıyor. Tavsiye kararı, görüş ve tebliğler ise, yasal açıdan bağlayıcı olmamakla birlikte, AB'nin çeşitli alanlardaki hedef, tutum ve önceliklerini ortaya koymak ve çoğu zaman, ileride alınması planlanan yasal önlemlere zemin hazırlamak açısından büyük önem taşıyor.

II.1 HAYVANSAL YAN-ÜRÜNLERE İLİŞKİN AB MEVZUATI

6. HAYVANSAL YAN-ÜRÜNLER NASIL DÜZENLENİYOR?

Deri ve deri mamulleri sanayiinin temel girdilerinden olan hayvan derisi ve postlarının kullanımı, hayvansal yan-ürünlere ilişkin AB mevzuatı kapsamında, kamu ve hayvan sağlığına ilişkin sıkı kurallara tâbi tutuluyor. İlgili AB düzenlemesi, hayvansal yan-ürünleri; "oosit, embriyo ve semen dahil, insan tüketimine sunulmayan hayvan karkası veya parçaları, hayvansal kökenli ürün veya hayvanlardan elde edilen diğer ürünler" şeklinde tanımlıyor.

Düzenleme, söz konusu ürün ve türevlerinin⁴ toplanması, taşınması, elden geçirilmesi (*handling*), işlenmesi ve dönüştü-

rülmesinden; depolanması, piyasaya sürülmesi, dağıtılması, kullanılması ve bertaraf edilmesine kadar, üretim sürecinin tüm aşamalarını kapsıyor. Bu süreçlere dahil olan işletmeler, düzenlemenin gereklerini karşılamakla yükümlü tutuluyor. Düzenlemenin gerektiği gibi uygulanıp uygulanmadığını izlemek ve denetlemek ise, üye devletlerin sorumluluğunda. Her üye devlet; hayvansal yan-ürünlerin gecikmeden toplanması, tanımlanması, taşınması ve düzenlemeye uygun bir şekilde işlenmesi, kullanılması ve bertaraf edilmesini temin edecek bir sistem oluşturulmasını sağlamakla yükümlü.

[1069/2009/EC sayılı, insan tüketimine yönelik olmayan hayvansal yan ürün ve türevlerine ilişkin sağlık koşullarını belirleyen Tüzük](#); [142/2011/EU sayılı, 1069/2009/EC sayılı Tüzük'ün uygulanmasına ilişkin Tüzük](#)

7. HAYVANSAL YAN-ÜRÜNLER NASIL SINIFLANDIRILYOR?

AB mevzuatı uyarınca, hayvansal yan-ürünlerin, kamu ve hayvan sağlığı açısından taşıdıkları risk derecesinden hareketle, spesifik kategoriler altında sınıflandırılmaları gerekiyor. İlgili düzenlemede, hayvansal yan-ürünlerin bertaraf edilme ve kullanım koşulları için öngörülen kuralların sıklığı, bu kategorilere göre değişiyor. Örneğin, deli dana hastalığı ile enfekte olduğundan şüphe edilen veya enfekte olduğu saptanan hayvanların, deri ve postları dahil tüm parçaları, en riskli materyallerden oluşan 1. kategori kapsamına giriyor.

Kesimhanede kesilen ve ölüm-öncesi (*ante mortem*) muayenelerin ardından insan tüketimine uygun bulunan hayvanlardan elde edilen deri ve postlar ise, 3. kategoriye giriyor. Aynı şekilde, insana veya diğer hayvanlara bulaşabilecek herhangi bir hastalık izi taşımayan ölü hayvanlardan elde edilen deri, post, yün ve kürkler de, 3. kategori

(4) İlgili düzenleme kapsamında, hayvansal yan ürünlerin işlenmesi veya dönüştürülmesi sonucu elde edilen ürünler, "türev ürünler" (derived products) olarak tanımlanıyor.

kapsamında değerlendiriliyor. 1. kategorinin aksine, 3. kategorideki materyaller, işlenmek suretiyle birçok sektörde kullanılabilir.

1069/2009/EC sayılı, insan tüketimine yönelik olmayan hayvansal yan ürün ve türevlerine ilişkin sağlık koşullarını belirleyen Tüzük

8. HAYVANSAL YAN-ÜRÜN KULLANIMINDA NELERE DİKKAT ETMEK GEREKİYOR?

Hayvansal yan-ürünlerin kullanımına ilişkin AB mevzuatında, nakliyeciler, tüccar ve diğer kullanıcılar dahil olmak üzere, hayvansal yan-ürün ve türevlerini kontrolü altında bulunduran tüm gerçek ve tüzel kişiler, "operatör" olarak tanımlanıyor. İlgili düzenlemenin operatörlere yüklediği sorumlulukların başında, söz konusu ürünlerin, kamu ve hayvan sağlığına yönelik riskleri engelleyecek şekilde, gecikmeden toplanması, tanımlanması ve taşınması geliyor. Nakliye esnasında, ürünlerle birlikte ticari bir belge bulundurulması, talep edilen belirli durumlarda, ürüne eşlik edecek özel sağlık sertifikaları hazırlanması da yükümlülükler arasında yer alıyor.

Taşınan hayvansal yan-ürün veya türevlerinin kökeni, miktarı, tanımı ve götürüldükleri yer hakkında çeşitli bilgiler içeren bu belge ve sertifikaların ne şekilde hazırlanması gerektiği, konuyla ilgili tüzüğün uygulama esaslarını belirleyen düzenlemede açıklanıyor. Hayvansal yan-ürünlerin izlenebilirliğini sağlamak için, ürünleri gönderen, taşıyan ve teslim alan operatörler, ilgili ticari belge ve sağlık sertifikaları ile birlikte, tüm sevkiyatı kayıt altına almakla yükümlü tutuluyor.

Hayvansal yan-ürün operatörlerinin diğer bir yükümlülüğü ise, tescil işlemleri ile ilgili. Düzenleme uyarınca, operatörlerin, faaliyetlerine başlamadan önce, ülkelerindeki yetkili otoriteleri, kendi kontrolleri altındaki hayvansal yan-ürün tesisleri hakkında bilgilendirmeleri gerekiyor. Bu yükümlülük, hayvansal yan-ürün ve türevlerinin üretilmesi, taşınması, elden geçirilmesi, işlenmesi, depolanması, piyasaya sürülmesi, dağıtımı, kullanımı veya bertaraf edilmesi aşamalarından herhangi birinde faaliyet gösteren tüm tesisleri kapsıyor.

Bunun yanı sıra, belirli faaliyetlerde bulunan tesislerin, yetkili otoriteler tarafından onaylanması gerekiyor. Hayvansal

yan-ürünlerin basınçlı sterilizasyon, diğer işleme yöntemleri veya alternatif metodlarla işlenmesi, yakılarak bertaraf edilmesi veya geri kazanılması, deri ve postlarının ayrılması ve depolanması da, bu faaliyetler arasında yer alıyor. İlgili tesislerin onaylanabilmesi için, yetkili otoritelerin, tesis faaliyete geçmeden önce gerekli denetimleri gerçekleştirerek, düzenlemedeki şartların yerine getirildiğini tespit etmiş olmaları gerekiyor. Düzenleme uyarınca tescil edilen veya onaylanan operatör ve tesislerin listesi, üye devletler tarafından yayımlanıyor. Düzenlemenin AB içerisinde tutarlı bir şekilde uygulanmasını temin etmek için, ulusal denetimlerin yanı sıra, Avrupa Komisyonu da, ulusal otoriteler ile işbirliği içinde çeşitli denetimler yapabiliyor.

Operatörlerin, düzenlemedeki hijyen kurallarına da uymaları gerekiyor. Bunların başında, tesislerin, etkin bir şekilde temizlenebilecek ve dezenfekte edilebilecek şekilde inşa edilmesi ve gerektiğinde, zeminin, sıvıların dışarı akmasına izin verecek şekilde tasarlanması gibi yükümlülükler geliyor. Tesislerde personel için kişisel hijyen bölmeleri olması; zararlı böcek ve hayvanlara karşı korunma önlemleri alınması; ölçüm cihazlarının düzenli olarak kalibre edilmesi ve bulaşma riskini engellemek amacıyla, tesisteki konteynır ve araçların temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi de, operatörlerin uyması gereken hijyen kuralları arasında.

Bunun yanı sıra, yine hijyen kuralları çerçevesinde, hayvansal yan-ürünlerin mümkün olduğunca erken işlenmeleri, bulaşma riskini engelleyecek şekilde depolanmaları ve ürünlerin tâbi tutulduğu işlemlerin, ısı işlem sırasındaki sıcaklık derecesi, ısı işlem süresi ve ürüne uygulanan basınç gibi belirli parametrelere ilişkin kriterler çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekiyor.

Düzenlemenin en önemli özelliklerinden biri de, operatörlerin, tesislerinde, kendi özel kontrol sistemlerini geliştirmek ve

uygulamakla yükümlü tutuluyor olmaları. Buna göre, operatörlerin, mevzuatın gereklerini yerine getirmeyen hayvansal yan-ürünlerin, bertaraf işlemleri dışında herhangi bir amaçla tesisten çıkarılmasına izin vermemeleri gerekiyor. Hayvansal yan-ürünlerin işlendiği tesislerde, HACCP (Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları) ilkelerine dayanan yazılı ve devamlı prosedürler uygulanması da, düzenlemede öngörülen hijyen yükümlülükleri arasında.

[1069/2009/EC sayılı, insan tüketimine yönelik olmayan hayvansal yan ürün ve türevlerine ilişkin sağlık koşullarını belirleyen Tüzük](#); [142/2011/EU sayılı, 1069/2009/EC sayılı Tüzük'ün uygulanmasına ilişkin Tüzük](#)

9. TÜRKİYE HAYVANSAL YAN-ÜRÜNLERE İLİŞKİN AB MEVZUATINA UYUMLU MU?

Türkiye'de, hayvansal yan-ürünlerin düzenlenmesi, Tarım ve Köyişleri, Çevre, İçişleri ve Sağlık olmak üzere dört ayrı bakanlığın sorumluluk alanına giriyor. Mevcut Türk mevzuatında, konu ile ilgili çeşitli hükümler var almakla birlikte, henüz hayvansal yan-ürünlere yönelik spesifik bir düzenleme bulunmuyor. Aralık 2008'de yayımlanan, "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nda, konuya ilişkin bir önceki AB düzenlemesi olan 1774/2002/EC sayılı Tüzük'e uyum için, 2011 sonrasının öngörüldüğü dikkat çekiyor.

Ancak, 1774/2002/EC sayılı AB Tüzüğü, 4 Mart 2011 itibarıyla iptal edilmiş olduğundan, Türkiye'de yürütülecek uyum çalışmalarında, konuya ilişkin yeni AB düzenlemelerinin esas alınması gerekiyor. Söz konusu çalışmaların tamamlanabilmesi için, özellikle, hayvansal yan-ürünlerin tanımlanması, toplanması ve izlenmesi konularındaki eksikliklerin giderilmesi gerekiyor. 2010 yılı İlerleme Raporu, Türkiye'de, hayvansal yan-ürün tesislerinin AB müktesebatı doğrultu-

sunda sınıflandırılması konusundaki çalışmaların tamamlandığına, ancak bu tesislerin AB standartlarına getirilmesi için henüz yeterli ilerleme kaydedilmediğine ve bunun “Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı” başlığındaki müzakerelerin kilit unsurlarından birini oluşturduğuna dikkat çekiyor.

II.2. DERİ ÜRÜNLERİ VE ETİKETLEME

10. AB’DE DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİNİN ETİKETLENMESİ NASIL DÜZENLENİYOR?

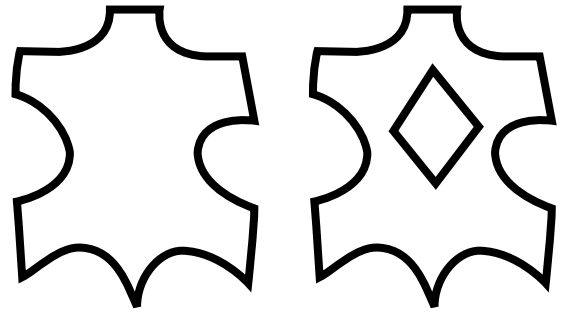
AB, Tek Pazar’ın gerektiği gibi işlemesi ve tüketicilerin doğru bir şekilde bilgilendirilmesini sağlamak amacıyla, birçok ürün grubunu, özel etiketleme kurallarına tâbi tutuyor. Bunların başında, gıda ürünleri ve gıda ürünü ambalajlarının etiketlenmesine ilişkin yükümlülükler geliyor. Bunun dışında, kimyasal ürünler, deterjan, kozmetik ya da enerji tüketen ürünler gibi, spesifik kurallar çerçevesinde etiketlenmesi gereken, gıda-dışı ürünler de bulunuyor. Deri ve deri mamulleri sanayii, bu ürünler gibi, özel etiketleme kurallarına tâbi tutulan sektörler arasında yer almıyor. Bununla birlikte, etiketleme konusundaki bazı spesifik düzenlemeler, deri ve deri mamulleri sanayiinde faaliyet gösteren birçok işletmeyi yakından ilgilendiriyor. Bunların başında, ayakkabıların etiketlenmesine ilişkin AB direktifi geliyor. Ayrıca, halihazırda teklif aşamasında olan yeni bir düzenleme taslağı, deri ve kürk malzemeleri içeren tekstil ürünlerinin etiketlenmesinin de, bazı spesifik kurallara tâbi tutulmasını öngörüyor.

94/11/EC sayılı, Tüketicilerin satın alacağı ayakkabıların ana parçalarının yapımında kullanılan malzemelerin etiketlenmesine ilişkin Direktif; 2008/121/EC sayılı, Tekstil İsimleri Direktifi; COM(2009)31 sayılı, Tekstil isimleri ve ilgili tekstil ürünlerinin etiketlenmesine ilişkin Tüzük Teklifi

11. AYAKKABILAR NASIL ETİKETLENİYOR?

AB’de, ayakkabıların etiketlenmesine ilişkin düzenlemeler, Birlik düzeyinde uyumlaştırılmış bulunuyor. İlgili AB düzenlemesi, bot, çizme ve sandaletler, yüzme, dans ve spor ayakkabıları dahil, düz, topuklu ya da ortopedik her türlü ayakkabıyı kapsıyor. Düzenleme, etiketlerde, “ayakkabı yüzü” (*upper*), “iç astar ve taban” (*lining & sock*) ve “dış taban” (*outersole*) olmak üzere, ayakkabının üç ayrı parçası hakkında bilgi verilmesini gerektiriyor. Etiket, ayakkabının üst yüzünün ve iç astar ve tabanının en az %80’ini oluşturan malzeme ile dış taban hacminin en az %80’ini oluşturan malzeme hakkında bilgiler içermesi gerekiyor. Malzemelerden hiçbirinin oranı %80’e ulaşmıyorsa, ayakkabının yapımında kullanılan en temel iki malzemenin belirtilmesi yeterli sayılıyor. Ayakkabı yüzünün yapımında kullanılan malzemeler etiketlenirken, bilek yaması, şerit, süs, toka, kopça ve brit benzeri aksesuar ve ekler dikkate alınmıyor. Ayakkabının içerdiği malzemeler, etiket üzerinde yazılı olarak belirtilebildiği gibi, piktogramlar aracılığı ile, resimli olarak da ifade edilebiliyor. Hangi malzeme için hangi piktogramın kullanılması gerektiği, düzenlemenin ekinde belirtiliyor. (Örn: Şekil-1)

Şekil-1

Deri

Kaplanmış Deri

Düzenlemeye göre, etiketleme işleminin, her çift ayakkabının en az bir teki üzerinde, baskı, yapııştırma, kabartma veya ilıştırma yöntemlerinden biri ile yapılması yükümlülüğü bulunuyor. Etiketlemenin gerektiği gibi yapılması, AB ülkelerinden birinde yerleşik olan imalatçı veya izinli temsilcisinin sorumluluğunda. İmalatçı veya temsilcisinin AB içinde yerleşik olmadığı durumlarda ise, etiketleme yükümlülüğünün, ayakkabının AB'de piyasaya sürülmesinden sorumlu kişi tarafından yerine getirilmesi gerekiyor. Ayrıca, perakendeciler de, sattıkları ayakkabının, düzenlemedeki şartları karşılayan bir etiket taşımasını temin etmekle yükümlü tutuluyor.

[94/11/EC sayılı, Tüketicilerin satın alacağı ayakkabıların ana parçalarının yapımında kullanılan malzemelerin etiketlenmesine ilişkin Direktif](#)

12. AYAKKABILARIN ETİKETLENMESİNE İLİŞKİN TÜRK MEVZUATI AB'YE UYUMLU MU?

Ayakkabıların etiketlenmesine ilişkin kuralları düzenleyen AB Direktifi, Ağustos 2005'te yayımlanan "Tüketicinin Satın Alacağı Ayakkabıların Temel Unsurlarının Yapımında Kullanılan Malzemelerin Etiketlenmesine Dair Yönetmelik" ile, Türk mevzuatına aktarılmış bulunuyor. Yönetmelik, etiketleme yükümlülüğünün kapsamı, etikette belirtilmesi gereken malzemeler, bu malzemelerin yazılı veya resimli olarak nasıl ifade edilmesi gerektiği, etiketleme biçimi ve etiketleme sorumluluğunun yüklendiği taraflar açısından, AB mevzuatı ile bire bir uyumlu. Yönetmeliğin, ilgili AB direktifi doğrultusunda hazırlanan ekleri uyarınca, ayakkabı parçaları ve ayakkabı yapımında kullanılan malzemelerin tanım ve şekillerine ilişkin standartlar da, AB ile uyumlaştırılmış bulunuyor.

13. TEKSTİLDE KULLANILAN DERİ MALZEMELERİN NASIL ETİKETLENMESİ ÖNGÖRÜLÜYOR?

Tekstil ürünlerinin AB ülkelerinde pazarlanabilmesi için, ürünlerde kullanılan tekstil liflerine ilişkin isim, tanımlama ve ayrıntıların, ilgili katalog, ticari broşür, ambalaj, etiket ve

işaretlemelerde, açık ve okunaklı bir şekilde belirtilmesi gerekiyor. İlgili AB mevzuatı, halihazırda, tekstil ürünlerinin isimleri ve etiketlenmelerine ilişkin kapsamlı bir direktif ve analiz yöntemlerini belirleyen iki ayrı direktiften oluşuyor. Ancak, Avrupa Komisyonu'nun Ocak 2009'da yayımladığı yeni bir düzenleme teklifi, bu direktiflerin yeni bir Tüzük kapsamında konsolide edilmesini öngörüyor. Teklifin temel amacı, mevzuata yeni bir lif isminin eklenmesi için yapılan başvurudan, ilgili düzenlemede yapılacak değişikliğin tüm üye devletlerde uygulanmasına kadar geçen süreyi, olabildiğince kısaltmak.

Ancak, teklifte öngörülen değişiklikler bununla sınırlı değil. Teklifin, Avrupa Parlamentosu tarafından, 11 Mayıs 2011'de onaylanan son hali, kürk ve deri gibi, hayvansal kökenli tekstil-dışı malzemeler içeren tekstil ürünlerinin, tüketicinin bu malzemeler konusunda bilgilendirilmesini sağlayacak şekilde etiketlenmesini öngörüyor. Buna göre, söz konusu ürünlerin etiketlerinde, "hayvansal kökenli tekstil-dışı parçalar içerir" şeklinde bir ifadeye yer verilmesi, etiketin yanıltıcı olmaması ve tüketici tarafından kolaylıkla anlaşılır olması gerekiyor. Teklifte öngörülen bu değişiklik, özellikle, gerçek kürkün sahte kürkten ayırdedilebilmesi ve gerçek kürk satın almak istemeyen tüketicilerin bilinçli tercihler yapabilmeleri açısından büyük önem taşıyor. Bu yeni uygulamaya uyum sağlayabilmesi için, sanayiye, hayvansal kökenli parçaların etiketlenmesi dahil, yeni etiketleme yükümlülüklerine uyum için, 2,5 yıllık bir geçiş süresi tanınması planlanıyor.

[2008/121/EC sayılı, Tekstil İsimleri Direktifi; COM\(2009\)31 sayılı, Tekstil isimleri ve ilgili tekstil ürünlerinin etiketlenmesine ilişkin Tüzük Teklifi](#)

14. DERİ ÜRÜNLERİNDE EKO-ETİKET NASIL UYGULANIYOR?

"Eko-etiket" düzenlemesi, çevre dostu ürünlerin teşvik edilmesini sağlayan ve gönüllülük esasına dayanan bir tür "ödüllendirme" sistemi getiriyor. Eko-etiket almaya hak kazanan

ürünler, özel bir logo (Şekil-2) sayesinde, aynı ürün grubundaki olumsuz çevresel etkileri daha yüksek olan diğer ürünlerden ayırt ediliyor. Bugüne kadar eko-etiket kapsamına alınan ürün grupları arasında, başlıca deri ürünlerinden biri olan deri ayakkabılar da yer alıyor.

Şekil-2

Eko-etiket

Etiket, ürün geliştirmeden hammadde seçimine, imalattan dağıtım, tüketimden bertarafa kadar, ekolojik şartları tüm yaşam döngüsü boyunca yerine getiren ürünlere veriliyor. Buna göre, ürünün iklim değişikliği, enerji ve kaynak tüketimi üzerindeki etkileri; atık, emisyon, tehlikeli maddelerin açığa çıkmasına neden olup olmaması; üretimde kullanılan tehlikeli maddelerin daha güvenli maddeler ile değiştirilmesi; ürünün kullanım ömrü ve yeniden kullanılabilir olma özelliği gibi konulardaki performansı dikkate alınıyor. Komisyon, eko-etiket almaya hak kazanan diğer ürün gruplarında olduğu gibi, ayakkabılar için de spesifik kriterler belirliyor.⁵ 1999 yılından beri eko-etiket alabilen ayakkabılara ilişkin mevcut kriterler, Temmuz 2013'e kadar geçerliliğini koruyor.

Sistem kapsamına giren deri ayakkabılara iliştilen eko-etiket logosu, o ürünün üretim esnasında sınırlı ölçüde su kirliliğine neden olduğunu, üretiminde oluşan uçucu organik bileşik

emisyonlarını azalttığını, çevre ve insan sağlığı açısından zararlı maddeleri (deri ayakkabılarda kullanılan krom VI gibi) içermediğini, üründe metal kalıntılarının ve formaldehitin sınırlı olduğunu, geri dönüştürülmüş ambalaj kullanıldığını vb. temin ediyor.

Bunun dışında, zararlı, çevre açısından tehlike arz eden, kanserojen, üreme için zararlı veya mutasyona sebebiyet verebilecek maddeler veya karışımlara ya da insana ve/veya çevreye ciddi şekilde zarar verebilecek işlemlerle üretilen veya normal uygulamaları sırasında tüketiciye zarar verebilecek ürünlere ise eko-etiket verilmeyebiliyor.

Eko-etiket, üye devletler tarafından belirlenen yetkili kurumlarca veriliyor. Yetkili kurum, ürünün gerekli kriterleri karşıladığına karar verirse, başvuruyu yapan işletme ile etiketin kullanım koşullarını belirleyen bir sözleşme imzalıyor. Sözleşmenin imzalanmasının ardından eko-etiketi ürüne iliştiirmeye hak kazanan işletme, başvuru ücreti ve etiket kullanımı karşılığında yıllık bir ücret ödüyor. Başvuru ücreti, işletme büyüklüğüne göre, 200 ila 1.200 Euro arasında değişirken, yıllık ücret 1.500 Euro'ya kadar çıkabiliyor.

KOBİ'ler ve gelişmekte olan ülkelerdeki işletmeler için başvuru ücreti 600 Euro'yu, mikro işletmeler için 350 Euro'yu; yıllık ücretler ise, sırasıyla, 750 ve 350 Euro'yu geçemiyor. Yetkili kurum, etiket verildikten sonra, ürünlerin eko-etiket şartlarını karşılayıp karşılamadığını düzenli olarak denetliyor.

[66/2010/EC sayılı, Avrupa Eko-Etiket Sistemi'ne ilişkin Tüzük, 2009/563/EC sayılı, Ayakkabıların eko-etiket alabilmeleri için belirlenen ekolojik kriterlere ilişkin Karar](#)

15. EKO-ETİKET TÜRKİYE'DE NE ZAMAN UYGULANACAK? Türkiye'de eko-etiket uygulamasının entegrasyonu için gerekli çalışmalar Çevre ve Orman Bakanlığı koordinasyonunda başlatılmış bulunuyor. AB Müktesebatı'nın Üstlenilmesine

(5) Ayakkabıların eko-etiket alabilmeleri için belirlenen ekolojik kriterlere ilişkin 2009 yılında yayınlanan Karar: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:196:0027:0035:EN:PDF>

ilişkin Türkiye Ulusal Programı'nda, sisteme uyum amacıyla hazırlanacak Eko-etiket Yönetmeliği'nin 2011 sonrasında yayımlanması öngörülüyor. Ürünleri AB ülkelerinde piyasaya sürülen Türk deri ayakkabı üreticileri ise, halihazırda, o ülkelerdeki yetkili kurumlara başvurarak eko-etiket alabiliyor.

II.3. DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİ SANAYİNİN ÇEVRESEL YÜKÜMLÜLÜKLERİ

16. ENTEGRE KİRLİLİĞİN ÖNLENMESİ VE KONTROLÜNDE İŞLETMELERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Sanayiden kaynaklanan kirliliğin kaynağında kontrolünü amaçlayan Entegre Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü (EKÖK) Direktifi, işletmelere çevre kirliliğini önleme konusunda ciddi sorumluluklar yüklüyor. Direktifin getirdiği "entegre" kavramı, havaya, suya ve toprağa yönelik emisyonlardan atık oluşumuna, ham madde kullanımı ve enerji verimliliğinden gürültü ve kazaların önlenmesine ve risk yönetimine kadar işletmelerin çevresel performansının tüm boyutlarını kapsıyor. Direktif, post ve deri tabaklama işlemlerinin yapıldığı, günde 12 tonun üzerinde bitmiş ürün işleme kapasitesine sahip tesisleri de ilgilendiriyor.

Direktif uyarınca, yüksek oranda kirliliğe yol açma potansiyeline sahip söz konusu tabaklama tesisleri, izne tâbi tutuluyor. Bu izin, ancak bazı zorunlu çevresel koşullar karşılandığı takdirde alınabiliyor. Bu yükümlülüklerin başında, "mevcut en iyi tekniklerin" (BAT - Best Available Techniques) kullanımı yoluyla, kirlilik önleyici tüm önlemlerin alınması (mümkün olduğunca az atık üretilmesi, daha az tehlikeli madde kullanımı, üretilen maddelerin geri dönüştürülebilir ve geri kazanılabilir olması vb.) geliyor.

Avrupa Komisyonu, izin işlemlerinden sorumlu yetkili kurumlara ve işletmelere, bu teknikleri belirleme konusunda destek olmak amacıyla, kısaca "BREFs" olarak adlandırılan, BAT referans dokümanları yayımlıyor. Bu dokümanlardan post ve

derilerin tabaklanmasına ilişkin olanı, bu alandaki en iyi tekniklere açıklık getiriyor.⁶ Söz konusu BREF, yalnızca büyükbaş ve küçükbaş hayvan kaynaklı post ve deri türlerinin tabaklanmasını kapsıyor.

Mevcut en iyi tekniklerin dışında, büyük ölçekli kirlilik yaratan faaliyetlerin engellenmesi, atıklarla ilgili işlemlerden kaynaklanan kirliliğin asgari düzeye çekilmesi, enerjinin etkin kullanılması, kazaların önlenmesi, hasarların sınırlandırılması ve kullanılan alanın, faaliyetlerin ardından eski haline dönüştürülmesi de, izin için karşılanması gereken yükümlülükler arasında. Düzenleme uyarınca, tesislere verilen izinlerin, kirlletici maddeler için emisyon limit değerleri; toprak, su ve havanın korunmasına ilişkin önlemler; atık yönetimi önlemleri ve istisnai durumlarda alınacak tedbirleri de kapsamı gerekiyor.

EKÖK Direktifi, yetkili otoritelere yapılan izin başvurularının içermesi gereken bilgilere de açıklık getiriyor. Buna göre, başvurularda; işletmenin tanımı, faaliyetleri ve faaliyetlerin gerçekleşeceği tesis alanının koşulları; kullanılacak ya da üretilen madde ve materyaller ile enerji miktarı; tesisin emisyon kaynakları ve öngörülen emisyon miktarları; emisyonların azaltılması ya da önlenmesi için kullanılacak teknoloji ve diğer teknikler; atıkların önlenmesi ve geri kazanılması için alınacak önlemler; emisyonların izlenmesi için planlanan önlemler ve olası alternatif çözümlerin belirtilmesi gerekiyor. İşletmeler, bu bilgiler ile birlikte, lisanslandırma prosedürü, izni veren otoritenin iletişim bilgileri ve lisanslandırma sürecine katılım konusunda kamuoyunu bilgilendirmekle yükümlü tutuluyor. Ayrıca, sınır ötesi etki yaratma potansiyeline sahip sanayi faaliyetlerinde, komşu üye devletlerin de bilgilendirilmesi gerekiyor.

İşletmeler izin alarak yürüttükleri faaliyetlerde yetkili otoriteye bilgi vermeden değişiklik yapamıyor. Yapılacak önemli

(6)Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi'ne (URC) bağlı Avrupa EKÖK Bürosu'nun 2003 yılında hazırladığı deri ve deri ürünleri sanayiine ilişkin referans belge (BREF), sektör için mevcut en iyi teknikleri belirliyor: <http://eippcb.jrc.es/reference/tan.html> Söz konusu belge, halihazırda revize ediliyor. Şubat 2009'da hazırlanan yeni taslak: ftp://ftp.jrc.es/pub/eippcb/doc/tan_review_1D_pub.pdf

değişiklikler için yeniden izin alınması gerekiyor. Yetkili otoriteler, izinleri düzenli olarak gözden geçiriyor ve gerekirse izin koşullarını değiştirebiliyor.

EKÖK Direktifi kapsamına giren faaliyetleri gerçekleştiren sanayi tesisleri, bu faaliyetlerinden kaynaklanan emisyonlara ilişkin bilgileri, ülkelerindeki yetkili otoritelere düzenli olarak iletmekle yükümlüler. Üye devletler tarafından Komisyon'a sunulan bu bilgiler, elektronik bir veritabanında toplanıyor. Söz konusu veritabanı⁷ sayesinde, AB çapında sanayiden kaynaklanan kirliliğe ilişkin bilgilere, tesis bazında ulaşılabilir.

2008/1/EC sayılı, Entegre kirliliğin önlenmesi ve kontrolüne ilişkin Direktif

17. TÜRKİYE ENTEGRE KİRLİLİĞİN ÖNLENMESİ VE KONTROLÜNE İLİŞKİN DÜZENLEMENE NE KADAR UYUMLU?

Türkiye EKÖK Direktifi'ne henüz uyum sağlamış değil. Ancak, uyum çalışmalarında belli bir aşama kaydedilmiş durumda. 96/61/EC sayılı eski EKÖK Direktifi'ne uyum çalışmaları çerçevesinde, 2003-2004 döneminde Hollanda hükümeti desteği ile yürütülen "Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi'nin İç Mevzuata Kazandırılmasında İnsan Kaynakları Açısından Kapasite Artırımı" Projesi kapsamında, Türkiye'de EKÖK uygulamaları ve çevresel izinler için gerekli yasal ve kurumsal çerçevenin belirlenmesine yönelik bir çalışma yapıldı ve EKÖK Stratejisi'nin oluşturulması için start verildi.

96/61/EC sayılı Direktifi iptal ederek 2008 yılında yürürlüğe giren yeni EKÖK Direktifi'ne uygun bir yapının oluşturulması için, yürütülen uyum çalışmaları gözden geçirilerek, "Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi'nin Türkiye'de Uygulanması Projesi" hazırlandı. Yine Hollanda Hükümeti finansmanı ile yürütülen proje, halen devam ediyor. Proje kapsamında, Türkiye EKÖK Uygulama Stratejisi ve taslak Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (Entegre Çevre İzni) Yönetmeliği'nin hazır-

lanması öngörülmüyor. 2008 yılında yayınlanan AB Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Ulusal Program'da, Yönetmelik'in uyum ve uygulama takvimlerinin, proje sonuçları çerçevesinde belirlenmesi öngörülmüyor.

18. ORGANİK ÇÖZÜCÜ EMİSYONU YARATAN İŞLETMELER HANGİ YÜKÜMLÜLÜKLERE TABİ?

Organik çözücülerden kaynaklanan uçucu organik bileşen (VOC) emisyonlarının çevre ve insan sağlığı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin önlenmesini ya da azaltılmasını hedefleyen VOC Çözücü Emisyonları Direktifi, bu bileşenler için emisyon sınır değerleri belirliyor ve organik çözücü kullanan işletmelere bazı yükümlülükler getiriyor. Düzenleme kapsamına giren endüstriyel faaliyetler arasında, deri sanayiinde uygulanan kaplama (*coating*) işlemleri ile ayakkabı ve parçalarının üretimi de yer alıyor.⁸

Söz konusu faaliyetleri gerçekleştiren işletmeler, belirlenen emisyon limitlerine uymak ya da emisyon azaltma planının şartlarını yerine getirmekle yükümlü tutuluyor. Getirilen emisyon limitleri, tüketilen çözücü miktarlarının belirlenen limitlerin üzerinde olması halinde uygulanıyor. İşletmeler, ya atık gazlara getirilen limit değerler ile kaçak emisyon değerlerine ya da toplam emisyon limit değerlerine uymak zorundalar. Deri tesislerinin de tabloda belirtilen emisyon sınır değerlerine uymaları gerekiyor.

TABLO 3: TOPLAM EMİSYON SINIR DEĞERLERİ

Faaliyet (ton/yıl çözücü tüketim eşığı)	Eşik (ton/yıl çözücü tüketim eşığı)	Toplam emisyon sınır değeri
Deriye uygulanan kaplama işlemleri (>10)	10-25 >25 >10	85 g/m ² 75 g/m ² 150 g/m ²
Ayakkabı üretimi (>5)		Çift başına 25 g

(7) Avrupa Kirlenici Salım ve Taşınım Kayıt Sistemi (E-PRTR): <http://prtr.ec.europa.eu/>

(8) Söz konusu faaliyetlerin emisyon azaltma önlemlerine ilişkin Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı rehberler: http://circa.europa.eu/Public/irc/env/voc/library?/=guidance_documents/final_versions&vm=detailed&sb=Title

Düzenlemede ayrıca, işletmelere, emisyon azaltma planı uygulayarak, emisyon limitlerine uyum ile aynı sonucu elde edecek şekilde, farklı yöntemler kullanma (çözücü içermeyen ürünler kullanmak ve çözücü içermeyen üretim süreçlerine geçmek vb.) seçeneği tanınıyor.

İnsan sağlığına önemli ölçüde zarar verme potansiyeline sahip maddeler veya karışımlar (kanserojen, mutajen, ya da yeniden üretim açısından zehirli maddeler) içeren çözücülerin, mümkün olan en kısa sürede, daha az zararlı maddeler ile değiştirilmesi gerekiyor. Ayrıca, zararlı maddeler için daha sıkı emisyon sınır değerleri uygulanıyor.

Düzenleme kapsamına giren faaliyetleri gerçekleştiren işletmelerin kayıt olmaları ya da izin almaları gerekiyor. Emisyon azaltma planı uygulamaya karar veren işletmeler, kayıt olmadan ya da izin almadan önce bu kararı yetkili otoritelere bildirmekle yükümlü. İşletmelerin ayrıca, faaliyete başlarken ve sonlandırırken emisyonları asgari seviyede tutmak için gerekli tüm önlemleri almaları gerekiyor. Direktif'e uydıklarını kanıtlayan verileri ise yılda bir kez yetkili kurumlara sunmak zorundalar. Düzenlemenin getirdiği yükümlülükler uymaması ve insan sağlığı açısından tehlike oluşması durumunda, işletmenin faaliyetleri durdurulabiliyor.

[1999/13/EC sayılı, Bazı faaliyetlerde ve tesislerde organik çözücü kullanılması sonucu oluşan uçucu organik bileşen emisyonlarının sınırlandırılmasına ilişkin Direktif](#)

19. TÜRKİYE ORGANİK ÇÖZÜCÜ EMİSYONUNA İLİŞKİN AB DÜZENLEMESİNE UYUMLU MU?

2009 yılında yayımlanan Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği, organik çözücü kullanan tesislere kapasitelerine göre emisyon izni alma yükümlülüğü getiriyor. Endüstriyel tesislerden kaynaklanan emisyonlar için limitler belirleyen ve hava kalitesi sınır değerleri getiren yönetmelik, bununla birlikte, AB mevzuatına uygun şekilde, uçucu orga-

nik bileşen emisyonları için limit değerler ve emisyon azaltma planı şartları içermiyor.

Düzenlemeye uyum kapsamında hazırlanacak Uçucu Organik Bileşiklerden Kaynaklanan Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği'nin 2013 yılında çıkarılması ve 2015 yılında uygulamaya koyulması hedefleniyor. Bu tarihler, 2012'nin son çeyreğinde tamamlanması planlanan "Endüstriyel Uçucu Organik Bileşik Emisyonlarının Kontrolü" projesinin sonuçları doğrultusunda sektörler ile birlikte kesinleştirilecek. Proje kapsamında ayrıca, uçucu organik bileşik emisyonlarına neden olan tesislerin AB çevre mevzuatına uyum konusunda kapasite artırımları ve yol haritası hazırlamaları hedefleniyor. Öte yandan, Yönetmelik'te VOC emisyon limit değerleri için kademeli geçiş süreleri belirlenmesi öngörülüyor.

20. ENDÜSTRİYEL EMİSYONLARA İLİŞKİN YENİ AB DÜZENLEMESİ NE GETİRİYOR?

Ocak 2011'de yürürlüğe giren endüstriyel emisyonlara ilişkin yeni AB Direktifi, aralarında deri sanayiini de ilgilendiren Entegre Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü ve VOC Çözücü Emisyonları direktiflerinin de bulunduğu, bu alandaki mevcut yedi AB direktifini tek bir yasal düzenlemede topluyor. Söz konusu düzenleme, endüstriyel hava kirliliğinin önlenmesinde uygulama bütünlüğünü sağlamayı, izin sistemini basitleştirmeyi ve işletmelerin raporlama yükümlülüklerini hafifletmeyi hedefliyor. Ayrıca, düzenlemenin uygulamayı basitleştirmesi sayesinde, idari ciddi bir düşüş yaşanması bekleniyor.

Direktif, özellikle EKÖK Direktifi kapsamındaki mevcut en iyi tekniklerin geliştirilmesini ve daha iyi uygulanmasını sağlayarak, endüstriyel emisyonların çevre ve insan sağlığı üzerindeki zararlı etkilerini büyük ölçüde azaltmayı öngörüyor. İşletmelerin çevresel denetimleri, izin alma koşulları, uymun raporlanması gibi konularda daha sıkı kurallar getiren düzenleme, deri ve deri ürünleri sanayiine yönelik özel bir değişiklik getirmiyor.

Yeni düzenleme, ayrıca, üye devletlere mevcut en iyi teknikleri temel alarak bağlayıcı genel kurallar oluşturma yükümlülüğü getiriyor. Endüstriyel Emisyonlar Direktifi, Ocak 2013'e kadar üye devletler tarafından iç hukuka aktarılacak. Düzenlemenin mevcut direktifleri yürürlükten kaldırarak yerlerini alması için öngörülen tarih ise Ocak 2014.

2010/75/EU sayılı, Endüstriyel emisyonlara (entegre kirliliğin önlenmesi ve kontrolü) ilişkin Direktif

21. REACH TÜZÜĞÜ SEKTÖRÜ NASIL ETKİLİYOR?

Kimyasalların kayıt altına alınması, değerlendirilmesi, izne tâbi tutulması ve sınırlandırılmasını kapsayan REACH Tüzüğü, kimyasal maddelerden kaynaklanan riskleri kontrol altına alarak, çevre ve insan sağlığının üst düzeyde korunmasını hedefliyor. Bu çerçevede, sanayiye, kimyasalların güvenli kullanımını temin edecek verilerin toplanması ve üretilmesi yükümlülüğü getiriliyor. Kimyasal maddeler ve müstahzarlara yönelik hükümler içeren Tüzük, söz konusu maddelerin üretilmeleri, piyasaya sürülmeleri, kendi başlarına, müstahzarların ya da eşyaların içerisinde kullanılmaları ile piyasaya sürülmelerine ilişkin hükümleri düzenliyor. Düzenleme, yüksek risk unsuru taşıyan kimyasallar için de özel düzenlemeler getiriyor.

REACH, üretim sürecinde kullandığı çok çeşitli kimyasal müstahzarlar nedeniyle, deri ve deri ürünleri sanayiini yakından ilgilendiriyor. Üreticiler, üretimde kullandıkları tüm kimyasal maddelerin, ürünün yaşam döngüsü (üretimden atığa dönüşme aşamasına kadar) boyunca, REACH Tüzüğü'ne uygunluğunu kontrol etme yükümlülüğü taşıyor.

REACH çerçevesinde, deri ve deri ürünleri, "eşya"⁹ olarak nitelendiriliyor. Eşya üreticisi ve ithalatçılarının iki koşulun yerine gelmesi halinde Avrupa Kimyasallar Ajansı'na (ECHA) kayıt yaptırılmaları gerekiyor:

- Ürünlerin içinde bulunan kimyasal madde miktarının üretici veya ithalatçı başına yılda 1 tondan fazla olması,
- Eşyada bulunan maddenin öngörülen normal kullanma koşulları altında salınımının tasarlanmış olması.

Salınımın tasarlanmış olması, ürünün normal kullanımı sırasında işlevini yerine getirebilmek için madde/müstahzar salınımının planlanmış ve ürünün ana işlevi dışında özel bir işlevini yerine getiriyor olması anlamına geliyor. Dolayısıyla, sektörde faaliyet gösteren üreticilerinin bu maddeleri, kaydettirmeleri ya da söz konusu kimyasalları ECHA'ya kaydettirmiş bir tedarikçiden satın almaları gerekiyor.

Buna karşılık, üretimde kullanılan kimyasal maddelerin salınımı tasarlanmamışsa, yani bitmiş ürünün işlevinde ek bir katma değer yaratmak amacıyla salınmıyorlarsa, kayıt yükümlülükleri bulunmuyor. Bir başka ifadeyle, ürünün kullanımı veya bakımı sırasında, ürünün kalitesini büyük ölçüde geliştiren ancak ürünün işlevine, özel bir değer katmayan kimyasalların kayıt yükümlülüğü bulunmuyor.

Deri sanayiinde REACH Tüzüğü'nde "yüksek tehlike arz eden madde" (SVHC) olarak tanımlanan kimyasalların neredeyse hepsi (dibütil fitalat, antrasen, sodyum dikromat gibi) kullanılıyor. Çevre ve insan sağlığı açısından ciddi risk yaratan kanserojen, mutajen, toksik vb. maddelerin miktarının, üretici veya ithalatçı başına yılda 1 tondan fazla olması ve eşyadaki maddenin konsantrasyonunun, ağırlık olarak %0,1'den yüksek olması halinde, ECHA'ya bildirim yükümlülüğü bulunuyor. Bunun yanı sıra, sektörün kullandığı benzil bütül fitalat, kobalt diklorür gibi tehlikeli kimyasallar da, REACH kapsamında, izin sistemine tâbi tutuluyor. Bu kimyasallar yerine, ECHA'nın belirlediği süre içerisinde, yeni alternatifler bulunması gerekiyor. Kullanılacak alternatif kimyasallar için de kayıt yükümlülüğü bulunuyor.

(9) REACH Tüzüğü'nde "eşya"; üretim sırasında kimyasal yapısına oranla daha geniş anlamda işlevini belirlemek üzere özel bir şekil, yüzey ve tasarım verilen bir nesne olarak tanımlanıyor.

Bunun yanı sıra, REACH Tüzüğü, cilde doğrudan temas eden deri ürünlerinde 30 mg/kg¹ (ağırlığın %0,003'ü) aşan oranda kullanılan azo boyar maddeleri yasaklıyor. Benzer şekilde, deri ürünlerinin boyanması amacıyla madde olarak ya da karışımlar içinde %0,1'den fazla oranda kullanılan azo boyar maddeler de yasaklanıyor.

[1907/2006/EC sayılı, Kimyasalların kayıt altına alınması, değerlendirilmesi, izne tâbi tutulması ve sınırlandırılmasına ilişkin Tüzük](#)

22. TÜRKİYE REACH TÜZÜĞÜNE UYUMLU MU?

Türkiye, henüz REACH Tüzüğü'ne uyum sağlamış değil. Türkiye'nin AB Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin 2008 yılı Ulusal Programı'nda, Tüzüğün ulusal mevzuata aktarımını sağlayacak düzenlemelerin uyum ve uygulama takviminin ve gerekli kurumsal yapılanmanın, uyum çalışmaları kapsamında yürütülen REACH projesinin sonuçlarına göre belirlenmesi öngörülmüştür.

Türkiye henüz AB üyesi olmadığından REACH sistemi, ülke içi üretimde ve AB dışı ülkelere ihracatta kısa vadede doğrudan bir etki yaratmıyor. Bir başka ifadeyle, iç piyasaya ve üçüncü ülkelere yönelik üretim yapan işletmelerin Tüzüğün getirdiği koşullara uyum sağlaması gerekmiyor. Ancak, AB ülkelerine ihracat yapan üreticilerin ve ürünleri Tüzük kapsamında yer alan yüksek riskli maddeler barındıran işletmelerin, kayıt ve/veya bildirimde bulunmaları gerekiyor.

Türkiye'de piyasaya arz edilen tehlikeli maddelerin ve müstahzarların insan sağlığı ve çevre üzerinde yaratabilecekleri olumsuz etkilerin kontrolü ve gözetimi ise, 2008 yılında çıkarılan çeşitli yönetmelikler ile sağlanıyor. Bazı Tehlikeli Maddelerin, Müstahzarların ve Eşyaların Üretimine, Piyasaya Arzına ve Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar Hakkında Yönetmelik; Kimyasalların Envanteri ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik; Tehlikeli Maddeler ve Müstahzarlarla İlişkin Güvenlik Bilgi

(10) Biyosidal ürün, bir veya birden fazla aktif madde içeren, kimyasal veya biyolojik açıdan herhangi bir zararlı organizma üzerinde kontrol edici etki gösteren veya hareketini kısıtlayan, uzaklaştıran, zararsız kılan, yok eden aktif madde ve müstahzarları ifade ediyor.

Formlarının Hazırlanması ve Dağıtılması Hakkında Yönetmelik; Tehlikeli Maddelerin ve Müstahzarların Sınıflandırılması, Ambalajlanması ve Etiketlenmesi Hakkında Yönetmelik bu kapsamda yer alıyor.

Deri ürünlerindeki azo boyar maddeler ve fitallerin kullanımı ise, Bazı Tüketici Ürününün Tehlikeli Kimyasal Madde İçeriğine Yönelik Piyasa Gözetimi ve Denetimine İlişkin Tebliğ ile sınırlandırılıyor. Tüm üreticilerin ve ithalatçıların, yılda 1 ton ve üzeri miktarda ithal edilen maddeler için Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından oluşturulan Kimyasallar Veri Bankası'na bildirim yaptırma yükümlülüğü bulunuyor. Bu yolla bir envanter oluşturularak, kimyasalların insan sağlığı ve çevre üzerindeki olası olumsuz etkilerine karşı etkin koruma ve kontrol sağlanması hedefleniyor.

23. BİYOSİDAL ÜRÜNLER KULLANAN DERİ ÜRETİCİLERİ HANGİ YÜKÜMLÜKLERE TÂBİ?

Biyosidal ürünlerin¹⁰, derinin korunması amacıyla kullanılması nedeniyle sektörü yakından ilgilendiren Biyosidal Ürünler Direktifi, kapsadığı 23 biyosidal ürün grubunda kullanılacak aktif maddelere ilişkin bir liste oluşturuyor ve bu ürünlerin piyasaya sürülebilmesi için bir izin sistemi getiriyor. Düzenleme gereği, deri üreticilerinin bu ürünlerin kullanımının asgari seviyede tutulması için gerekli tüm önlemleri almaları ve ürünleri, çalışanların sağlık ve güvenliği ile çevrenin korunmasını temin edecek şekilde kullanmaları gerekiyor. Bunun için, biyosidal ürün üreticilerinin hazırladıkları güvenlik bilgi formundan faydalanılıyor.

Deri üreticilerinin ayrıca, biyosidal ürünleri kullanabilmek için, bu ürünlerin üreticilerini, hangi alanda ve hangi yöntem ile kullanacakları konusunda, biyosidal ürün izin başvurusu yapılmadan önce bilgilendirmeleri gerekiyor. Direktif, üçüncü ülkelere ithal edilen ve biyosidal ürünler ile işlenmiş deri ve deri ürünlerine uygulanmıyor.

Ocak 2013'te yürürlüğe girerek, Biyosidal Ürünler Direktifi'nin yerini alması beklenen taslak Biyosidal Ürünler Tüzüğü ise, söz konusu ürünlerin izin prosedürlerinde değişiklik yapılmasını öngörüyor. Buna göre, mevcut sistemde tüm biyosidal ürünler üye devlet düzeyinde izne tâbi tutulurken, taslak düzenleme yeni aktif maddelerden oluşan ve düşük risk teşkil eden biyosidal ürün grupları için AB düzeyinde izin sistemi oluşturulmasını öngörüyor. Diğer tüm ürünlerin ise, ulusal izinlere tâbi olmayı sürdürmeleri planlanıyor.

[98/8/EC sayılı, Biyosidal ürünlerin piyasaya sürülmesine ilişkin Direktif; COM\(2009\)267 sayılı, Biyosidal ürünlerin kullanılması ve piyasaya sürülmesine ilişkin Tüzük Teklifi](#)

24. AB'DE BİYOSİDLERE İLİŞKİN ÖZEL DÜZENLEMELER VAR MI?

AB'de deri mobilyalar ve ayakkabı gibi deri ürünlerinde küf önleyici olarak kullanılan ve ciltte kaşınma, kızarıklık, yanma, mantar gibi şikayetlere yol açan "dimetiltfumarat" (DMF) adlı biyosidin piyasaya sürülmesi yasak. Biyosidal Ürünler Direktifi çerçevesinde, AB'de DMF içeren biyosidal ürünlerin üretimine izin verilmiyor ve dolayısıyla üretilen hiçbir ürün DMF içeremiyor. Ancak, Direktif'te, AB'ye ithal edilen ürünlerde ya da bu ürünlerin hammaddelerinde bulunan DMF'ye herhangi bir kısıtlama getirilmiyor.

Avrupalı tüketicilerin özellikle Çin'den ithal edilen ürünlere ilişkin şikayetleri sonucunda, Mayıs 2009'da yürürlüğe giren bir Karar ile, ithal ürünler dahil, DMF'li ürünlerin piyasaya sürülmesi 15 Mart 2012'ye kadar yasaklanmış bulunuyor. Bu süre zarfında, söz konusu ürünlerin kısıtlanmasına ilişkin kalıcı bir çözüm bulunması öngörülmüyor. Aksi takdirde, mevcut düzenlemenin uygulama süresinin uzatılması bekleniyor. Düzenlemenin getirdiği yasak, DMF'yi 0,1 mg/kg'dan

fazla oranda içeren ürünler için geçerli. Karar'ın yürürlüğe girdiği tarih itibariyle piyasada bulunan DMF'li ürünler de toplatılıyor.

[2009/251/EC sayılı, Dimetiltfumarat adlı biyosidi içeren ürünlerin piyasaya sürülmesinin yasaklanmasına ilişkin Karar](#)

25. TÜRKİYE BİYOSİDLERE İLİŞKİN AB MEVZUATINA UYUMLU MU?

AB mevzuatına uyum doğrultusunda Aralık 2009'da yayımlanan Biyosidal Ürünler Yönetmeliği ile, Türkiye, ilgili AB Direktifi'ne büyük ölçüde uyum sağlamış bulunuyor. Ancak, yönetmelikte yer alan biyosidal ürünlerde bulunması serbest bırakılan aktif maddeler listesi, AB düzenlemesindeki liste ile bire bir paralellik göstermiyor. Ayrıca, listede yer alan maddeler için, Direktif'te olduğu gibi, son kullanma tarihleri belirlenmiyor. Yönetmeliğin izinli maddeler listesinde yer almayan DMF'nin üretimine Türkiye'de izin verilmezken, ithal edilen DMF'li ürünlerin piyasaya sürülmesini yasaklayan herhangi bir düzenleme bulunmuyor.

26. SEKTÖR ATIK YÖNETİMİ KONUSUNDA NE GİBİ YÜKÜMLÜLÜKLERE TÂBİ?

Deri ve deri ürünleri sektörü, deri üzerinde bulunan etlerin ayrılması ve kılların temizlenmesi işleminden kaynaklanan atıklar, krom içeren tabaklanmış deri atıkları, tabaklama sıvıları vb. atıklar dolayısıyla, AB'nin atık yönetimine ilişkin kurallarına tâbi. AB'nin deri üretiminden kaynaklanan atıkları da kapsayan Atık Çerçeve Direktifi, atık yönetiminin belirli bir "hiyerarşi" çerçevesinde gerçekleştirilmesi ilkesini getiriyor. Atık hiyerarşisi, atıkların öncelik sırasına göre tâbi tutulmaları gereken işlemleri kapsıyor. Bunlar sırasıyla; atıkların önlenmesi, yeniden kullanım için hazırlanması, geri dönüştürülmesi, diğer geri kazanım işlemlerine tâbi tutulması ve geri kazanılamaması

halinde bertaraf edilmesinden oluşuyor. Üye devletler bu hiyerarşiyi güçlendirecek ek düzenlemeler getirebiliyor.

Atıklarının söz konusu işlemlere tâbi tutacak işletmelerin, ülkelerindeki yetkili otoritelerden izin alma yükümlülüğü bulunuyor. İzinlerde, işlem görece atıkların miktarları ve türleri, uygulanacak her bir işleme ait yöntemler ile ilgili bölgeye ait teknik ve diğer gereklilikler, alınacak güvenlik önlemleri, izleme ve kontrol işlemleri gibi bilgilerin yer alması gerekiyor. Belirli bir süre için verilen izinler yenilenebiliyor. Öte yandan, üye devletler, tehlikeli olmayan atıklarını üretim tesisinde bertaraf eden ya da geri kazanım işlemi gerçekleştiren işletmeleri izin alma yükümlülüğünden muaf tutabiliyor. Bu durumda, söz konusu işletmelerin yetkili otorite tarafından kayıt altına alınmaları gerekiyor.

Düzenleme kapsamında, "kirleten öder"¹¹ ilkesi doğrultusunda, atık üreticisi işletme, atık yönetimi işlemlerini başka bir işletmeye yaptırsa dahi, tüm maliyetleri üstlenmekle yükümlü tutuluyor. Atık yönetimini kendileri gerçekleştiren işletmeler, yetkili otoriteler tarafından periyodik olarak denetleniyor.

Deri ve deri ürünlerinden kaynaklanan tehlikeli atıkların çevreye ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesi gerekiyor. Düzenleme, tehlikeli atıkların diğer her türlü atıkla karıştırılmasını yasaklıyor. Ancak, izin alan işletmeler ve mevcut en iyi tekniklere uygun olarak yapılan karıştırma işlemleri, üye devletlerce bu yükümlükten muaf tutulabiliyor.

[2008/98/EC sayılı, Atıklara ilişkin Direktif](#)

27. ATIKLARIN NASIL DEPOLANMASI GEREKİYOR?

Geri kazanılamayan atıkların tasfiyesi için başvurulacak bir yöntem olan atık depolamaya ilişkin AB Direktifi, atık depolama

(11) AB çevre mevzuatının temel taşlarından biri olan "çevresel sorumluluk" kavramı, çevreyi kirletenin, yarattığı kirliliğin maliyetini üstlenmesi anlamına gelen 'kirleten öder' ilkesini beraberinde getiriyor.

işleminin özellikle yüzeysel sular, yeraltıları, toprak ve hava açısından çevresel olumsuz etkilerini asgari seviyeye indirmeyi amaçlıyor. Tehlikeli, tehlikesiz ve inert (önemli fiziksel, kimyasal ya da biyolojik dönüşüm geçirmeyen atık) atıkların yeraltında ayrı alanlarda depolanmasını gerektiren düzenleme, inert atıklar dışında, depolanacak atıkların, bertaraf öncesinde atık yönetimi işlemlerine (geri kazanım gibi) tâbi tutulması şartını getiriyor. Belirlenen kriterleri karşılamayan atıkların depolanmasını yasaklayan düzenleme, söz konusu kriterleri karşılamak için atık karışımlarının seyreltilmesine de yasak getiriyor.

Düzenlemeye göre, üye devletlerin biyolojik olarak çözünebilir atıkların depolanmasının azaltılmasına yönelik ulusal stratejiler geliştirme yükümlülüğü bulunuyor. Söz konusu stratejilerde bu atıkların geri dönüştürülmesi, geri kazanılması, biyo-gaz üretimi gibi başka yöntemlere yer verilerek, atıkların yeraltında daha az oranda depolanmaları öngörülmüyor. Stratejilerin 2016 yılına kadar, depolanan biyolojik olarak çözünebilir atıkların 1995 yılında üretilen toplam biyolojik olarak çözünebilir atık miktarının %35'ine indirilmesini temin etmeleri gerekiyor. Dolayısıyla düzenleme, atıkları genellikle yeraltında depolanmaya giden deri sektörünü, bu atıkları geri dönüştürme ve yeniden kullanmaya yönlendiriyor.

[1999/31/EC sayılı, Atıkların düzenli depolanmasına ilişkin Direktif](#)

28. ÜRETİCİLERİN AMBALAJ ATIKLARINA İLİŞKİN YÜKÜMLÜKLERİ NELER?

Deri ürünleri genellikle kullanım sürelerinin sonunda katı atık halini alıyor. AB mevzuatı bu atıkların kaynağında azaltılmasını ya da enerji kazanımını sağlayacak şekilde yakılmasını öngörüyor. Buna göre, tasarım, üretim ya da kullanılan maddelerde (ambalajlama dahil) yapılacak değişikliklerle, deri

ürünlerinin katı atık halini almadan önce çevreye daha az zarar vermesi hedefleniyor. İşte bu noktada ambalajlar sektörü açısından önem kazanıyor. Temel amacı ambalaj atıklarının çevreye olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi olan Ambalaj Atıkları Direktifi, yapı maddesine bakılmaksızın AB piyasasına sunulan tüm ambalajları ve kaynağı ne olursa olsun (sanayi ya da hizmet sektörü, ticari faaliyetler, ofis, mağaza, ev vb.) tüm ambalaj atıklarını kapsıyor.

Düzenleme gereği, üye devletlerin ambalaj atıklarının oluşumunu engellemeleri ve yeniden kullanımını sağlamaları gerekiyor. Bu bağlamda, ambalaj atığı üreticisi işletmelerin de ambalajların ağırlığını ve hacimlerini mümkün olan en düşük seviyeye indirmeleri; ambalajın geri dönüşüme, yakılmaya ve yeniden kullanıma elverişli olmasını sağlamaları gerekiyor.

[94/62/EC sayılı, Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Direktifi](#)

29. TÜRKİYE ATIK YÖNETİMİ KONUSUNDAKİ AB DÜZENLEMELERİ İLE NE KADAR UYUMLU?

Türkiye, AB'nin Atık Çerçeve Direktifi'ne tam uyum sağlamamakla birlikte, 2008 yılında yayınlanan Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik ile, bu alanda uyumda önemli ölçüde ilerleme kaydetmiş durumda. Türkiye'nin Katılım Süreci için AB Stratejisi Eylem Planı'nda, 2010-2011 döneminde, AB mevzuatına uygun olarak tehlikeli atıkların yönetiminde yeni Direktif'te belirtilen atık listesinin uygulanmasının sağlanması ve genel esaslara uyumun temin edilmesi amacıyla, Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik ve Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği'nde değişiklik yapılması öngörülmüyor. Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ise AB mevzuatına uygun olarak değiştirilmiş bulunuyor.

Öte yandan, AB mevzuatındaki "Atık Yönetim Planı Hazırlanması-Metodolojik Kılavuzu" çerçevesinde, Ulusal Atık Yönetimi Planı da (2009-2013) kabul edilmiş durumda. Söz

konusu plan sayesinde, Türkiye'nin daha organize, entegre ve kurumsal yapısı oturmuş bir atık yönetim sistemine sahip olması hedefleniyor. Ulusal Plan'ın yanı sıra, bölgesel/yerel atık yönetim planlarının da hazırlanması öngörülmüyor.

Düzenli Depolama Direktifi'ne uyum ise, Mart 2010'da yürürlüğe giren Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik ile sağlanmış bulunuyor. Ayrıca, Direktif'e tam uyum amacıyla, Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ve Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'nde gerekli değişiklikler yapılmış bulunuyor. AB düzenlemesine uyum, atık depolama tesislerinin insan sağlığı ve çevreye verdikleri zararın önüne geçilmesini temin ediyor.

Türkiye, halihazırda ambalaj atıklarının yönetimini düzenleyen AB mevzuatına kısmen uyum sağlamış durumda. 2007 yılında yürürlüğe giren Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği, başta ambalaj ürünlerinin piyasaya sürülebilmesi için yerine getirilmesi gereken temel şartlar, ambalajların üretim aşamasında işaretlenmesi ve ambalaj atıklarının yönetimine ilişkin genel ilkeler olmak üzere, birçok açıdan AB kuralları ile uyumlu. Ancak, Yönetmelik'te öngörülen atık yönetim sisteminin uygulanması ile ilgili bazı eksiklikler bulunuyor.

30. SEKTÖRÜN SU KİRLİLİĞİNİ ÖNLEMeye YÖNELİK YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Yüzey suları, yeraltı suları ve kara sularının korunması ve yönetimini düzenleyen Su Çerçeve Direktifi, üye devletlere nehir havzaları bazında sularını analiz etme ve yönetim planları geliştirme yükümlülüğü getiriyor. 2015 yılına kadar AB çapındaki tüm suların, çevresel kalite standartları doğrultusunda, "iyi ekolojik ve kimyasal statü"ye ulaşmasını hedefleyen düzenleme, sürdürülebilir su kullanımını, su kirliliğinin azaltılmasını ve önlenmesini amaçlıyor. Direktif, üretim süreçlerin-

de gerçekleşen kimyasal deşarj sonucu su kirliliğine neden olan deri sanayiini de yakından ilgilendiriyor ve söz konusu tesislere, kirliliği önlemeye yönelik önlemler alma yükümlülüğü getiriyor.

Düzenleme uyarınca, üye devletler her nehir havzası bölgesinde su kirliliğine neden olan kaynakları ve ilgili kirleticileri belirlemekle yükümlü. Bu doğrultuda, düzenlemede belirtilen öncelikli maddelerin (deri işleminde kullanılan kloroalkanlar C10-C13 gibi) deşarjından kaynaklanan su kirliliğini aşamalı olarak azaltmak ve öncelikli tehlikeli maddelerden (sentetik deri üretiminde kullanılan di (2-etilhekzil) fitalat gibi) kaynaklanan kirliliği ortadan kaldırmak için gerekli tüm önlemleri uygulamaları gerekiyor. Bunun için, her nehir havzası bölgesi için temel önlemler içeren uygulama programları oluşturulması yükümlülüğü bulunuyor. Söz konusu temel önlemler arasında, tesislerin kirletici deşarjlarının yasaklanması ya da izne tabi tutulması gibi düzenlemeler getirilmesi, kirleticilerin doğrudan yeraltı sularına deşarjının ise tümüyle yasaklanması yer alıyor.

Düzenleme, ayrıca, üye devletleri her nehir havzası için yönetim planları oluşturmakla yükümlü tutuyor. Bu planların tesislerden kaynaklanan kirlilik tahminleri, deşarjın kontrolü için alınan önlemler, yeraltı sularına doğrudan deşarjın izin verildiği durumlar, uygulama programları kapsamında alınan önlemler gibi unsurları içermesi gerekiyor.

[2000/60/EC sayılı, Su politikasına ilişkin çerçeveyi oluşturan Direktif](#)

31. SEKTÖRÜN TEHLİKELİ MADDE DEŞARJINA İLİŞKİN DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Yüzey suları, kara suları ve kıyı sularının bazı tehlikeli madde grupları (Liste I maddeleri)¹² tarafından kirlenmesini engellemeyi, bazı tehlikeli madde grupları (Liste II maddeleri)¹³

(12) Ek I Liste I

(13) Ek I Liste II

tarafından kirlenmesini ise azaltmayı hedefleyen AB düzenlemesi, tüm bu maddelerin sulara deşarjı için ön izin sistemi getiriyor. Üye devletlerin yetkili kurumları tarafından verilen izinler, madde deşarjlarına ilişkin emisyon standartlarını zorunlu kılıyor. Söz konusu standartlar, suya yapılan deşarjda izin verilen azami madde konsantrasyon oranı ve miktarını belirliyor. Liste I maddeleri için emisyon limit değerleri beş farklı özel AB düzenlemesi ile belirlenirken¹⁴, Liste II maddeleri için limit değerler üye ülkeler tarafından belirleniyor. Saptanan emisyon standartlarına uymayan tesislere deşarj yapma izni verilmiyor.

Öte yandan, Liste II maddeleri için üye devletler kirlenmeyi azaltmaya yönelik programlar oluşturuyor. Ön izin şartını getiren ve söz konusu maddeler için emisyon standartları belirleyen programlar, maddelerin kompozisyonları ve kullanımına ilişkin hükümler içerebiliyor. Üye devletlerin yetkili kurumlarının suya deşarjı yapılan maddelere ilişkin bir envanter oluşturmaları gerekiyor. Düzenleme, üye devletlere, bilinçli ya da bilinçsiz, direktif hükümlerine uymayan tüm faaliyetleri yasaklama şartı getiriyor.

[2006/11/EC sayılı, Su ortamlarına boşaltılan bazı tehlikeli maddeler nedeniyle oluşan kirliliğe ilişkin Direktif](#)

32. ATIKSU ARITIMI KONUSUNDA TESİSLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Kentsel atıksular ile bazı endüstriyel faaliyetlerden kaynaklanan atıksuların toplanması, arıtılması ve deşarjı konularını düzenleyen Kentsel Atıksu Direktifi, çevreyi atıksuların olumsuz etkilerinden korumayı amaçlıyor. Düzenleme kapsamına giren endüstriyel faaliyetler arasında, deri ve postların tabaklanması işlemi esnasında bir yan ürün olarak ortaya çıkan jelerin üretimi de yer aldığından, Direktif, deri sektörünü yakından ilgilendiriyor.

Direktif uyarınca, atıksuların toplama sistemlerine deşarjının, üye devletlerce düzenlemelere ya da özel izin

sistemlerine tâbi tutulması gerekiyor. Söz konusu düzenlemelerin ya da izin sistemlerinin, atıksuların toplama sistemlerine boşaltımına ilişkin şartlara uygun olması gerekiyor. Buna göre, toplama sistemlerine deşarj olan endüstriyel atıksuların:

- toplama sistemleri ve arıtma tesislerinde çalışanların sağlığının korunması,
- toplama sistemleri, atıksu arıtma tesisleri ve ilgili ekipmanların zarar görmemesinin temin edilmesi,
- atıksu arıtma tesislerinin işleyişi ve arıtma çamurunun arıtılmasının engellenmemesi,
- arıtma tesislerinden yapılan deşarjların çevreyi olumsuz etkilememesi,
- arıtma çamurunun çevresel açıdan güvenli bir şekilde bertaraf edilebilmesi

amacıyla, ön-arıtmaya tabi tutulması gerekiyor. Düzenleme ve izinler, düzenli olarak gözden geçiriliyor ve gerekli görürse yenileniyor.

Biyolojik olarak çözünebilen ve kentsel atıksu arıtma tesislerine girmeden deşarj edilen endüstriyel atıksuların, deşarj edilmeden önce, endüstriyel atıksulara ilişkin düzenleme ya da izin sistemlerinin getirdiği yükümlülüklerle uygun olarak değerlendirilmesi gerekiyor. Üye devletler, bu atıksuların deşarjı konusunda, ilgili her sektör için farklı yükümlülükler getiriyor.

[91/271/EEC sayılı, Kentsel atıksu arıtımı hakkında Direktif](#)

33. TÜRKİYE AB'NİN SULARIN KORUNMASINA İLİŞKİN MEVZUATINA UYUMLU MU?

Türkiye, AB'nin oldukça detaylı bir uygulama mekanizması getiren Su Çerçeve Direktifi'ne henüz uyumlu değil. Ancak, düzenlemenin bazı hükümlerine kısmen uyum sağlanmış bulunuyor (örneğin 2004 yılında çıkarılan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği). Türkiye'nin Katılım Süreci için AB Stratejisi Eylem Planı'na göre, direktifin yeraltı sularına ilişkin bölümlerine 2010-2011 döneminde çıkarılacak Yeraltı Sularının Kirlen-

(14) Söz konusu beş direktif, Aralık 2012 itibarıyla 2008/105/EC sayılı, Su politikası alanında çevresel kalite standartlarına ilişkin Direktif tarafından yürürlükten kaldırılarak tek bir düzenleme altında toplanıyor.

meye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik ile uyum sağlanması öngörülmüyor. Ancak, çerçeve direktife tam olarak uyum sağlanabilmesi için yeni bir düzenleme yapılması gerekiyor. Düzenlemeye uyum, Türkiye'nin büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda ciddi ve kapsamlı çalışmalar gerektiriyor. Düzenlemenin tam olarak uygulanabilmesi için, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ile Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü arasında yetki paylaşımının etkin bir şekilde yapılması ve entegre bir yaklaşım oluşturulması önem taşıyor.

Tehlikeli maddelerin deşarjına ilişkin AB düzenlemesine uyum amacıyla ise, 2005 yılında Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği yayınlanmış bulunuyor. Yönetmelikte, yeni tanımların eklenmesi, tarihlerin revize edilmesi ve uygulamadaki güçlüklerin giderilmesi amacıyla Mart 2010'da yapılan değişiklik ile AB düzenlemesine uyum sağlanmış durumda. Ancak, tehlikeli maddelerin deşarjına ilişkin envanter henüz tamamlanmış değil.

Türkiye'de kentsel atıksularla ilgili AB düzenlemesi, 2006 yılında yürürlüğe giren Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği ve bu yönetmelik doğrultusunda 2009'da çıkarılan Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği Hassas ve Az Hassas Su Alanları Tebliği ile 2010'da çıkarılan Atıksu Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği ile mevzuata aktarılmış bulunuyor. Ancak, AB ülkelerinin uyum sağlamakta en çok zorlandıkları direktiflerden biri olan atıksu arıtımı düzenlemesinde, uygulamanın tüm ülkede yaygınlaşması ciddi yatırım gerektirdiği için, uyumun uzun vadeye yayılması bekleniyor.

34. İŞLETMELERİN ÇEVRESEL YÖNETİM YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Eko-yönetim ve denetim planı (EMAS), başta KOBİ'ler olmak üzere, özel kuruluşları, çevresel performanslarını artırma konusunda teşvik etmeyi hedefleyen ve gönüllülük esasına dayanan bir çevresel yönetim sistemi. EMAS, spesifik ürünlerin çevresel performansına odaklanan eko-etiket sisteminin, işletmenin yaşam döngüsüne

(üretim süreçleri, faaliyetleri, tesisleri vb.) odaklanan versiyonu olarak nitelendiriliyor. AB'de 1995 yılından beri uygulanan sisteme, halihazırda 4.400'ün üzerinde kuruluş ve yaklaşık 7.600 tesis kayıtlı bulunuyor. AB çapında giderek artan sayıda deri üreticisi, çevresel performanslarını izlemek ve sürekli olarak geliştirmek amacıyla EMAS'ı uyguluyor. EMAS'a üçüncü ülkelerden kuruluşlar da katılabilir.

EMAS'a katılabilmek için, kuruluşların, aldıkları çevresel önlemlerin hedef ve ilkelerini ortaya koyan bir çevre politikası oluşturmak; faaliyet, ürün ve hizmetlerini çevresel açıdan gözden geçirmek; etkin bir çevre yönetim sistemi geliştirmek; bu sistemi değerlendirmek amacıyla düzenli olarak çevresel denetimler yapmak; çevresel performansına ilişkin bildiri hazırlamak gibi yükümlülükleri bulunuyor. Kuruluşların hazırladıkları çevresel değerlendirmeler, çevre yönetim sistemleri, denetim prosedürleri ve çevresel bildirimlerin EMAS şartlarına uygunluğu, akredite edilmiş bağımsız denetçiler tarafından onaylanıyor.

Kuruluşlar, onaylanan çevresel bildirimler ile ulusal yetkili EMAS kurumlarına başvurarak kayıt oluyor ve kayıt işleminin ardından EMAS logosunu kullanmaya hak kazanıyor (Şekil-3). Yetkili kurum, EMAS şartlarını yerine getirmeyen kuruluşların sisteme katılımını durdurabiliyor.

Şekil-3

EMAS Logosu

Kayıt olan kuruluşların çevresel performanslarını sürekli olarak artırmalarını sağlayan EMAS, kuruluşların kendilerini ilgilendi-

ren çevre mevzuatına uygunluklarını da temin ediyor. Şirketler, EMAS'a AB çapındaki tüm tesislerini kapsayan tek bir kayıt yaptırabiliyor. Özellikle KOBİ'lerin katılımını teşvik eden EMAS, bölgesel ticaret odaları gibi kuruluşların da katılımına açık.

1221/2009/EC sayılı, Gönüllü Eko-yönetim ve Denetim Planı'na İlişkin Tüzük

35. TÜRKİYE'DE EMAS NE ZAMAN UYGULANACAK?

Sanayinin katılımı açısından gönüllülük esasına dayanmakla birlikte, izlenecek yöntem ve ilgili kurumların belirlenmesi için hukuki düzenleme yapılması ihtiyacını doğuran EMAS'a uyum çalışmaları, Çevre ve Orman Bakanlığı koordinasyonunda sürdürülüyor. Bu çerçevede, 761/2001/EC sayılı eski EMAS Tüzüğü'ne uyum kapsamında, Ocak 2009'da başlatılan "761/2001 sayılı EMAS Tüzüğü'nün İyileştirilmesi Projesi" Eylül 2009'da tamamlanmış bulunuyor.

İlgili AB düzenlemesine uyum, işletmelerin çevre performanslarını artırma konusunda teşvik edilmeleri açısından büyük önem taşıyor. Türkiye'de halihazırda EMAS'ı oluşturan bir düzenleme bulunmasa da, Türk kuruluşlar, AB dışından kayıtları kabul eden üye ülkelerin yetkili kurumlarına başvurarak EMAS'a katılabiliyor.

II.4. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI VE DERİ ÜRÜNLERİ

36. AB FİKRİ MÜLKİYET HAKLARINI NASIL KORUYOR?

AB'nin fikri mülkiyet hukuku alanındaki düzenlemeleri, ticari marka, endüstriyel tasarım ve belirli buluşların korunmasına ilişkin üye devlet yasalarını AB düzeyinde uyumlaştıran ortak kurallar getiriyor. Bu kurallar daha çok marka, tasarım ya da buluş sahibine tanınması gereken haklar, bu hakların sınırları ve sağlanan yasal korumanın süresi gibi konuları düzenliyor. Ayrıca, fikri mülkiyet haklarının uygulanış yöntemleri de, AB düzeyinde uyumlaştırılmış bulunuyor.

(15) COM(2000)412 sayılı, Topluluk Patenti'ne İlişkin Tüzük Teklifi

(16) Almanya, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, Litvanya, Lüksemburg, Polonya, Slovenya.

(17) Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, İrlanda, Yunanistan, G.Kıbrıs, Letonya, Macaristan, Malta, Avusturya, Portekiz, Romanya, Slovakya

Bunun yanı sıra, ticari marka ve tasarımların, tek bir başvuru ile, tüm üye devletlerde, aynı şartlar altında korunmasını sağlayan "Topluluk markası" ve "Topluluk tasarımı" sistemlerini tesis eden yasal düzenlemeler de bulunuyor. Deri ürünlerine yönelik özel hükümler içermemekle birlikte, söz konusu düzenlemeler, sektörü genel bir çerçevede içinde koruma altına alıyor.

Patentler için de benzer bir sistem getirilmesi için 2000 yılında sunulan taslak Tüzük¹⁵ ise, henüz kabul edilmiş değil. Bununla birlikte, Avrupa Komisyonu'nun, Aralık 2010'da, 12 üye devletin¹⁶ çağrısı üzerine sunduğu konuya ilişkin Karar Teklifi'nin, süreç içinde 13 üye devletin¹⁷ daha desteğini alarak, Konsey tarafından Mart 2011'de kabul edilmesi ile birlikte, AB Patent Sistemi'nin, AB Antlaşması ve AB'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'da öngörülen "güçlendirilmiş işbirliği" mekanizması uyarınca, sistemi destekleyen 25 AB ülkesi arasında tesis edilmesinin önü açılmış bulunuyor.

207/2009/EC sayılı, Topluluk Markası Tüzüğü; 89/104/EEC sayılı, Ticari Markalar Hakkındaki Üye Devlet Yasalarının Yakinlaştırılmasına İlişkin Direktif; 6/2002/EC sayılı, Topluluk Tasarımları Tüzüğü; 98/71/EC sayılı, Tasarımlara Yönelik Yasal Koruma Direktifi; 2004/48/EC sayılı, Fikri Mülkiyet Haklarının Uygulanmasına İlişkin Direktif; COM(2000)412 sayılı, Topluluk Patenti'ne İlişkin Tüzük Teklifi; 2011/167/EU sayılı, tek bir patent koruma sistemi oluşturulması konusunda "güçlendirilmiş işbirliğine" gidilmesine izin veren Karar

37. SEKTÖR FİKRİ MÜLKİYET İHLALLERİNDEN NASIL ETKİLENİYOR?

Fikri mülkiyet hukukuna ilişkin AB düzenlemeleri, doğrudan deri ve deri ürünleri sanayiine yönelik olmamakla birlikte, sektördeki fikri mülkiyet haklarının etkin bir şekilde korunması açısından büyük önem taşıyor. Deri ürünleri, dünyada fikri mülkiyet hakları ihlallerinden en çok etkilenen sektörler

arasında yer alıyor. Bu ihlaller, özellikle deri giyim eşyası, aksesuar, ayakkabı, çanta vb. ürünlerde; kalite, tasarım, model, yenilikçilik ve markalaşmaya ciddi yatırımlar yaparak, piyasalarda rekabet üstünlüğü elde eden AB'li firmalar açısından ciddi bir tehdit oluşturuyor.

Avrupa Komisyonu'nun raporlarına göre, 2009 yılında AB üyesi ülkelerin gümrüklerinde el koyulan sahte/taklit ürünler arasında, önemli miktarda deri ayakkabı ve aksesuarı ile, çanta ve çeşitli ürünlerin kılıfları da bulunuyor. Gümrüklerde tespit edilen 5.785 ayakkabı (toplam 4.573.065 çift) ve 3.081 çanta, cüzdan, sigara kılıfı vb. sahte ürün (toplam 1.740.791 adet) vakası dikkate alındığında, sektörün taklit ürünler karşısında maruz kaldığı haksız rekabetin boyutları ortaya çıkıyor. AB gümrük idarelerinin müdahalesini gerektiren taklit ve sahtecilik vakalarının %21'i ayakkabı ve çanta gibi ürünleri

kapsiyor. Taklit ayakkabı ve aksesuarlarının %90,18'i, aralarında çanta, cüzdan vb. ürünlerin bulunduğu kişisel aksesuarların ise %74,38'i Çin'den geliyor.¹⁸

38. TÜRKİYE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ KORUNMASINDA AB İLE UYUMLU MU?

Ticari markaların korunmasını, "Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile düzenleyen Türk mevzuatı, ilgili AB mevzuatı ile büyük ölçüde uyumlu. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin, Temmuz 2008'de, KHK'nın cezai hükümlerinin iptal edilmesi yönünde aldığı karardan; Ocak 2009'da, bu kararın yol açtığı hukuki boşluğu gidermek amacıyla çıkarılan yeni kanuna kadar geçen süre içerisinde, uygulama konusunda ciddi sıkıntılar yaşandığı görülüyor.

Avrupa Komisyonu'nun 2009 yılı İlerleme Raporu, yeni kanun kabul edilene kadar geçen süre içerisinde, 2.861 dava kapsamında suçlanan 3.357 sanığın beraat ettiğini ve bunun, DTÖ'nün Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması'nın (TRIPS) ihlali anlamına geldiğini belirtiyor. 2010 yılı İlerleme Raporu da, Yargıtay'ın, Kararname'nin iptal edilen cezai hükümleri kapsamındaki davalıların tüm suçlamalardan beraat etmesi gerektiği yönündeki kararı nedeniyle, el konulan birçok taklit malın, davalılara iade edilerek, yeniden piyasaya girdiğine dikkat çekiyor.

Bunun dışında, AB'nin Topluluk Markası Tüzüğü'nün marka sahiplerine sağladığı koruma, yalnızca üye devletleri kapsamakla birlikte, Türkiye'nin de taraf olduğu Paris Sözleşmesi gereği, Türk vatandaşları da, markalarına tek bir başvuru ile tüm AB ülkelerinde koruma sağlamak için, Topluluk Markası tescil ettirebiliyorlar.

Türkiye'de, **buluşların korunması**, "Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ve ilgili

(18) Avrupa Komisyonu, Fikri Mülkiyet Haklarının Uygulanmasına İlişkin Yıllık AB Gümrükleri Raporu, Temmuz 2010

uygulama yönetmeliği ile düzenleniyor. Kararname; patent verilebilecek buluşlarda olması gereken özellikleri, Kasım 2001'den beri Türkiye'nin de dahil olduğu Avrupa Patent Sözleşmesi'ne (EPC) uygun bir şekilde tanımlıyor. "Avrupa Patent Sözleşmesi'nin Türkiye'de Uygulama Şeklini Gösteren Yönetmelik" uyarınca, Türkiye'deki buluş sahipleri de, buluşlarını sözleşmeye taraf olan Avrupa ülkelerinde yasal güvence altına almak amacıyla, doğrudan veya temsilcileri aracılığı ile Avrupa Patent Ofisi'ne (EPO) başvurabiliyor.

Başvuru dilekçesinde, buluşun ilgili alanda uzman bir kişinin anlayabileceği açıklıkta tarif edilmesi, patent koruması talebinin netleştirilmesi, talebin dayandığı teknik resimlere yer verilmesi ve koruma talep edilen ülke veya ülkelerin belirtilmesi gerekiyor. Halihazırda, başvuru sahibinden, koruma talebinde bulunduğu her devlet için, ayrı bir ücret ödemesi talep ediliyor.

Türkiye'de **tasarımların korunması** ise, "Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile düzenleniyor. Kararname, sağlanan korumanın kapsamı, süresi ve tasarım sahibine tanınan haklar gibi temel konularda, ilgili AB düzenlemesi ile uyumlu. Ancak, başta hukuki başvuru yolları ve yaptırımlar olmak üzere, ilgili mevzuatın her anlamda AB ile uyumlaştırılması amacıyla, konunun yeni bir yasa ile düzenlenmesi planlanıyor. Bu amaçla hazırlanan ve Şubat 2009'da TBMM Başkanlığı'na sunulan kanun tasarısının kabul edilmesi halinde, uygulamada karşılaşılan sorunların da giderilmesi bekleniyor. 2010 yılı İlerleme Raporu, bunun için öngörülen sürenin 10 Haziran 2010 tarihinde dolduğuna ve tasarımın TBMM tarafından ivedilikle kabul edilmesi gerektiğine dikkat çekiyor. Bunun yanı sıra Türkiye, AB'nin "Topluluk Tasarım Sistemi"nden de faydalanabiliyor. Sistem sayesinde, üreticiler, tek bir başvuru ile tasarımlarına AB düzeyinde yasal koruma sağlayabiliyor.

2010 yılı İlerleme Raporu'nda, uygulamadaki sorunlara rağmen, Türkiye'nin, sınai mülkiyet hakları alanındaki AB müktesebatına uyumunun görece ileri düzeyde olduğu belirtiliyor. Ayrıca, AB'nin, fikri mülkiyet hakları konusunda karşılıklı bir diyalog mekanizması tesis edilmesi yönündeki önerisinin Türkiye tarafından kabul edilmesi de, katılım müzakereleri açısından kilit öneme sahip, olumlu bir gelişme olarak ifade ediliyor. Bununla birlikte, İlerleme Raporu'nda, sınai mülkiyet haklarını düzenleyen yeni kanun tasarılarının henüz kabul edilmediği de belirtiliyor. Taklit ve korsan malların; tüketici güvenliği, kamu düzeni ve halk sağlığı açısından taşıdığı risklere ilişkin farkındalığın artırılması gerektiğini belirten Rapor, ihtisas mahkemelerinin uygulamaları arasındaki tutarsızlıkların ve Türk Patent Enstitüsü ile mahkeme kararları arasındaki farklılıkların devam etmesini de eleştiriyor.

II.5. SEKTÖRÜN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ALANINDAKİ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

39. ÇALIŞANLARIN SAĞLIK VE GÜVENLİĞİ AB'DE NASIL KORUNUYOR?

AB, çalışanların sağlık ve güvenlik koşullarına ilişkin genel kuralları, 1989 yılında kabul edilen kapsamlı bir Çerçeve Direktif ile düzenliyor. Kamu/özel sektör ayırımı yapmaksızın tüm kurum ve kuruluşları kapsayan Direktif, işverenleri, genel bir sağlık/güvenlik politikası geliştirmekle yükümlü tutuyor. Bu politika kapsamında; iş yerlerinde, çalışanların sağlık ve güvenliğini tehdit eden risklerin tanımlanması; bu riskleri önlemeye yönelik tedbirler alınması; çalışanların riskler ve alınan önlemler hakkında bilgilendirilmesi; yapılan işe özel sağlık/güvenlik eğitimleri düzenlenmesi; belirli çalışanların, riskleri engellemeye yönelik faaliyetleri yürütmek üzere görevlendirilmesi; ilk yardım, yangınla mücadele ve tahliye konularında uygulamalı önlemler alınması gerekiyor. Direktif, çalışanlara da birtakım hak ve yükümlülükler getiriyor. Buna göre, her çalışanın, işverenin sağlık ve güvenlik talimatlarını yerine getirmesi, potansiyel tehlikeleri anında raporlaması yüküm-

lülüğü bulunuyor. Gerektiğinde, çalışanlar da, belirli sağlık/ güvenlik önlemleri alınmasını önerebiliyor, ciddi tehlike anında, çalışmayı durdurabiliyor.

İş sağlığı ve güvenliği alanındaki AB mevzuatı, Çerçeve Direktif doğrultusunda çıkarılan ve çalışma mekânlarından çalışanların maruz kaldığı kimyasal, fiziksel ve biyolojik madde ve etkenlere kadar, çeşitli konulara ilişkin daha spesifik ve ayrıntılı düzenlemeler de içeriyor. Bu düzenlemelerin getirdiği bazı kurallar, deri ve deri mamulleri sanayiini de yakından ilgilendiriyor.

[89/391/EEC sayılı, İş yerlerinde, çalışanların sağlık ve güvenlik koşullarının iyileştirilmesine yönelik önlemler alınmasına ilişkin Çerçeve Direktif](#)

40. TÜRKİYE AB'NİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÇERÇEVE DİREKTİFİ'NE UYUMLU MU?

Türkiye'nin, AB'nin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki Çerçeve Direktif'i'ne uyum sağlamak amacıyla attığı en önemli adımların başında, Aralık 2003'te yayımlanan "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği" geliyor. Ancak, söz konusu Yönetmelik, Danıştay'ın Mayıs 2004'te aldığı iptal kararından beri, geçerliliğini yitirmiş durumda. Karar'ın gerekçesi, iş sağlığı ve güvenliği ilkelerinin, bir üst hukuk normu olmadan, doğrudan yönetmelikle düzenlenemeyecek olması. Bununla birlikte, bu sorunu gidermek amacıyla, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca hazırlanan ve Başbakanlık tarafından Danıştay'a gönderilen İş Sağlığı ve Güvenliği Tüzük Taslağı da, soyut ve doğrudan uygulama gücü olmayan, herkesin farklı yorumlayabileceği, karışıklığa ve duraksamaya yol açabilecek nitelikte olduğu gerekçesiyle, Başbakanlık'a iade edilmiş bulunuyor.

Halihazırda, konu ile ilgili hukuki boşluğun doldurulabilmesi için, çerçeve bir kanun çıkarılması planlanıyor. Bu amaçla

(19) "Mesleki maruziyet sınır değeri", özellikle başka bir şekilde tanımlanmadıkça, belirli bir referans süre içerisinde, çalışanların solunum bölgesindeki havada bulunan kimyasal madde konsantrasyonunun zaman ağırlıklı ortalamasının üst sınırını ifade ediyor.

(20) "Biyolojik sınır değeri", ilgili kimyasal maddenin, "mesleki maruziyet" sınır değerlerinde olduğu gibi çalışanların solunum ortamında bulunan havadaki değil, uygun biyolojik ortamdaki konsantrasyonunun üst sınırını ifade ediyor.

hazırlanan ve "Türkiye'nin Katılım Süreci için AB Stratejisi, 2010-2011 Eylem Planı"na dahil edilen "İş Sağlığı ve Güvenliği Kanun Tasarısı Taslağı" ile ilgili çalışmalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Devlet Personel Başkanlığı'nın sorumluluğu altında yürütülüyor.

41. ÇALIŞANLARIN KİMYASAL MADDELERE MARUZİYETİ NASIL SINIRLANDIRILYOR?

AB mevzuatı uyarınca, çalışanların, iş yerlerinde bulunan kimyasal maddelerden ve kimyasal madde kullanılarak yapılan işlerin etkilerine bağlı risklerden korunmaları gerekiyor. İlgili AB düzenlemesi, Avrupa Komisyonu'nu, tehlikeli kimyasal maddelerin etkileri ile bu maddelere maruz kalma süresi arasındaki ilişkiyi değerlendirerek, "gösterge niteliğinde mesleki maruziyet sınır değerleri (IOELVs)"¹⁹ önermekle yükümlü tutuyor. Söz konusu değerler, bağlayıcı olmamakla birlikte, belirli kimyasalların hangi maruziyet seviyesine kadar zararsız olduklarının ortaya koyulması açısından önem taşıyor. Bu tür sınırlar getirilen maddeler için, üye devletlerin de, Komisyon'un değerlerini dikkate alarak, ulusal mesleki maruziyet sınırları belirlemeleri gerekiyor.

Bunun yanı sıra, AB düzeyinde "bağlayıcı mesleki maruziyet sınır değerleri (BOELVs)" de belirlenebiliyor. Ancak bunun için, Komisyon'un, gösterge niteliğindeki değerleri saptarken dikkate aldığı faktörlere ek olarak, sosyo-ekonomik ve teknik fizibilite unsurlarını da göz önünde bulundurması gerekiyor. Bağlayıcı maruziyet sınırlarına tâbi tutulan maddeler için, üye devletlerin de bağlayıcı limit değerler belirlemesi ve bu değerlerin, en az Komisyon'un getirdiği sınırlar kadar sıkı olması gerekiyor. Komisyon, belirli maddeler için, "bağlayıcı biyolojik sınır değerler (BLVs)" de saptayabiliyor.²⁰

[98/24/EC sayılı, Çalışanların sağlık ve güvenliğinin iş yerlerindeki kimyasal maddelere bağlı risklerden korunmasına ilişkin Direktif](#)

42. DERİ SEKTÖRÜNÜ İLGİLENDİREN KİMYASAL MARUZİYET SINIRLARI VAR MI?

AB'nin bugüne kadar belirlediği, gösterge niteliğinde mesleki sınır değerleri (IOELVs), bağlayıcı mesleki sınır değerleri (BOELVs) ve biyolojik sınır değerleri (BLVs), ilgili direktiflerin eklerinde listeleniyor. Buna göre, AB'nin, bağlayıcı mesleki maruziyet sınır değerlerine tâbi tuttuğu kimyasallar "inorganik kurşun ve bileşikleri"; biyolojik sınır değerlerine tâbi tuttuğu kimyasallar ise "kurşun ve iyonik kurşun bileşikleri" ile sınırlı. Bununla birlikte, gösterge niteliğinde mesleki maruziyet sınır değeri belirlenen 100'ü aşkın kimyasal madde bulunuyor. Söz konusu değerler, deri imalatının en önemli aşamalarından birini oluşturan tabaklama işlemlerinde kullanılan veya bu işlemler sırasındaki kimyasal reaksiyonlar sonucu ortaya çıkan birçok maddeyi de kapsıyor.

Tabaklama işlemlerinde kullanılan kimyasalları, insan sağlığı açısından taşıdıkları riskin ciddiyetine göre, yüksek, orta ve düşük riskli olmak üzere üç gruba ayırmak mümkün. Buna göre, asetik asit, formik asit, oksalik asit, sülfürik asit, formaldehit ve amonyak gibi maddeler yüksek riskli kimyasallar grubuna girerken; toluen, krom, amil asetat, amil, benzil, izopropil ve beyaz alkol orta; aseton, laktik asit, borik asit ve jelatin gibi birçok madde ise düşük risk grubuna giriyor.

Tabaklama işlemleri sırasında ortaya çıkan kimyasalları ise, tesis içinde etkili olan gaz emisyonları, tesis dışına akıtılan katı ve sıvı atıklar ve atmosfere salınan gaz atıkları olmak üzere üçe ayırmak mümkün. Bu maddeler arasında, insan sağlığı açısından en tehlikelisi, hidrojen sülfür gazı. Gerekli etkisizleştirme (nötralizasyon) işlemlerine tâbi tutulmayan asitli sıvı atıklardan kaynaklanan bu gaz, insan sağlığı açısından ciddi bir tehdit oluşturuyor. Hidrojen sülfür gazına maruziyet, belirli bir seviyeye kadar tolere edilebiliyor. Ancak, gazın fazla miktarda solunması, baş ağrısı ve mide bulantısından, bilinç kaybı ve ani boğulmalara kadar, oldukça ciddi sonuçlar do-

ğurabiliyor. AB'nin, tabaklama işlemlerinde kullanılan veya bu işlemler sırasında ortaya çıkan başlıca kimyasallar için belirlediği gösterge niteliğindeki mesleki maruziyet sınırları, Tablo-4'teki değerlerden oluşuyor.

TABLO 4: SEKTÖRÜ İLGİLENDİREN BAŞLICA MESLEKİ MARUZİYET SINIR DEĞERLERİ

Madde adı	Gösterge Niteliğinde (Indicative) Mesleki Maruziyet Sınır Değerleri*			
	8 Saatte		15 Dakikada	
	mg/m ³	ppm	mg/m ³	ppm
Hidrojen sülfür (1)	7	5	14	10
Sülfürik asit (1)	0,05	-	-	-
Asetik asit (2)	25	10	-	-
Formik asit (3)	9	5	-	-
Oksalik asit (3)	1	-	-	-
Toluen (3)	192	50	384	100
Krom (3)	2	-	-	-
Aseton (4)	1210	500	-	-
Amonyak (4)	14	20	36	50
Amil asetat (4)	270	50	540	100

*mg/m³: 20°C sıcaklık ve 101,3 Kpa. (760 mm cıva basıncı) basınçta, 1 m³ havada bulunan maddenin miligram cinsinden miktarı; ppm: 1 m³ havada bulunan maddenin mililitre cinsinden miktarı (ml/m³)

(1) 2009/161/EU sayılı Direktif
(2) 91/322/EEC sayılı Direktif
(3) 2006/15/EC sayılı Direktif
(4) 2000/39/EC sayılı Direktif

98/24/EC sayılı, Çalışanların sağlık ve güvenliğinin iş yerlerindeki kimyasal maddelere bağlı risklerden korunmasına ilişkin Direktif ve 91/322/EEC, 2000/39/EC, 2006/15/EC, 2009/161/EU sayılı, Gösterge niteliğinde sınır değerler belirleyen Direktifler

43. ÇALIŞANLARIN KİMYASALLARDAN KORUNMASINDA İŞVERENLERE NE DÜŞÜYOR?

AB mevzuatı, işverenleri, işyerlerinde tehlikeli kimyasal maddeler bulunup bulunmadığını tespit etmek ve bu maddelere bağlı sağlık ve güvenlik risklerini değerlendirmekle yükümlü tutuyor. İşverenlerin, bu değerlendirmeyi yaparken, çalışanların söz konusu maddelere hangi seviyede, ne şekilde ve ne kadar süre maruz kaldığı, ilgili ulusal mesleki maruziyet ve biyolojik sınır değerleri gibi çeşitli unsurları göz önünde bulundurmaları gerekiyor. Kimyasal madde kullanarak gerçekleştirilen işlemler, risk değerlendirmesi yapılmadan ve gerekli tedbirler alınmadan başlatılamıyor.

Değerlendirme sonucunda, işçilerin sağlık ve güvenliğini tehdit eden bir risk tespit edilmesi halinde, işverenin, korunma, önleme ve izleme amaçlı belirli tedbirler alması gerekiyor. Bunların başında, tehlikeli olduğu saptanan kimyasalın, tehlikesiz ya da daha az tehlikeli farklı bir madde ile değiştirilmesi geliyor. Riskin bu şekilde ortadan kaldırılmadığı durumlarda ise; iş sistemlerinin tasarım ve organizasyonundan çalışanlara uygun ekipman sağlanmasına; ilgili maddelere maruz kalacak işçi sayısının asgari düzeyde tutulmasından maruziyet süresi ve yoğunluğunun mümkün olduğunca azaltılmasına; hijyen önlemlerinden iş yerinde bulundurulmuş kimyasal madde sayısının en düşük seviyeye indirilmesine kadar, gerekli tüm yollara başvurulması zorunluluğu getiriliyor.

AB mevzuatının işverenlere yüklediği diğer bir sorumluluk ise, iş yerinde bulunan kimyasallara bağlı acil durum ve kazalarda uygulanması gereken prosedürlerin belirlenmesi. İlgili düzenleme, söz konusu prosedürlerin gerektiği gibi uygulanabilmesi için, düzenli aralıklarla tatbikat yapılmasını da zorunlu kılıyor.

Sağlığı risk altında olduğu tespit edilen işçilerin, özel bir gözetim uygulamasına tâbi tutulması gerekiyor. Bu çerçevede, işçinin sağlık durumunda gözlemlenen herhangi bir etkinin,

iş yerindeki kimyasallara maruziyeti ile ilgili olabileceği düşünüldüğünde, işverenin önleyici tedbirlere başvurma yükümlülüğü bulunuyor. İşverenler, gözetim altındaki işçilerin kimyasal maddelere maruziyet seviyelerini kayıt altına alma, güncelleme ve ilgili işçilerin erişimine açık tutma sorumluluğu taşıyor. Gözetim sonucunda, tehlikeli kimyasallara maruziyetten kaynaklanan bir hastalık tespit edildiğinde veya bağlayıcı biyolojik sınır değerlerin aşıldığı saptandığında, ilgili işçinin bir doktor tarafından bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi gerekiyor.

[98/24/EC sayılı, Çalışanların sağlık ve güvenliğinin iş yerlerindeki kimyasal maddelere bağlı risklerden korunmasına ilişkin Direktif](#)

44. TÜRKİYE ÇALIŞANLARIN KİMYASALLARDAN KORUNMASINDA AB'YE UYUMLU MU?

Çalışanların kimyasal maddelere bağlı risklerden korunmasına ilişkin AB mevzuatı, konuya ilişkin çerçeveyi çizen genel bir direktifin yanı sıra, bu direktiften hareketle hazırlanan ve gösterge niteliğindeki mesleki maruziyet sınır değerlerini belirleyen düzenlemeleri de kapsıyor. Türkiye, çalışanların sağlık ve güvenliğinin iş yerlerindeki kimyasal maddelere bağlı risklerden korunmasına ilişkin genel AB Direktifi'ni, Aralık 2003'te yayımlanan "Kimyasal Maddelerle Çalışmalarında Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik" ile iş hukukuna aktarmış bulunuyor. Söz konusu Yönetmelik, işverenlerin, çalışanların kimyasallardan korunmasına ilişkin yükümlülüklerinin yanı sıra, AB'nin iş yerlerinde üretilmesini ve kullanılmasını yasakladığı kimyasalları ve öngördüğü bağlayıcı mesleki maruziyet ve biyolojik sınır değerlerini de Türk mevzuatına aktarıyor.

Ayrıca, AB'nin, üye devletlerin uygulaması gereken mesleki maruziyet sınır değerlerine rehberlik etmek amacıyla belirlediği ve farklı direktifler aracılığı ile yayımladığı gösterge ni-

teliğindeki değerler de, aynı Yönetmeliğe, bağlayıcı değerler olarak dahil edilmiş bulunuyor. Dolayısıyla, Türkiye, üye devletlerin, ulusal mesleki maruziyet sınır değerlerini belirlerken “dikkate almaları” gereken AB standartlarını da, bağlayıcı değerler olarak mevzuatına aktarmış bulunuyor.

Bununla birlikte, AB’nin konuya ilişkin son düzenlemesi olan ve deri sanayiini yakından ilgilendiren hidrojen sülfür maddesine ilişkin sınır değerleri belirleyen 2009/161/EU sayılı Direktif, henüz Türk mevzuatına aktarılmış değil. İlgili AB mevzuatına uyumun tamamlanması için, bu direktifte listelenen kimyasal madde ve maruziyet sınır değerlerinin de, Yönetmeliğe aktarılması gerekiyor.

45. SEKTÖR ÇALIŞANLARI KANSEROJEN MADDELERDEN NASIL KORUNUYOR?

AB mevzuatı, çalışanların kanserojen ve mutajen²¹ maddelere bağlı risklerden korunmaları için, işyerlerinde, belirli önlemler alınmasını gerektiriyor. İlgili düzenleme uyarınca, işverenlerin, işyerlerindeki kanserojen ve mutajen madde kullanımını sınırlandırmaları gerekiyor. Bunun için, teknik açıdan mümkün olduğu ölçüde, söz konusu maddeler yerine, farklı madde ve karışımların kullanılması ya da alternatif işlemlere başvurulması gerekiyor. Bunun mümkün olmadığı durumlarda ise, bu maddelerin üretimi ve kullanımının, tam kapalı sistemlerde gerçekleştirilmesi şartı getiriliyor. Teknik koşulların, kapalı sistem kullanımına da izin vermediği durumlarda, işverenler, çalışanların kanserojen ve mutajen maddelere maruziyetini, mümkün olan en düşük seviyeye indirmekle yükümlü tutuluyor.

İlgili düzenleme, işverenlere; kanserojen ve mutajen maddelere maruziyet riskinin değerlendirilmesi, maruziyetin önlenmesi ve azaltılması, yetkili makamların konu hakkında bilgilendirilmesi, beklenmedik maruziyet durumlarında alınması gereken önlemler, riskli alanlara giriş koşulları, hijyen ve kişisel korunma tedbirleri, çalışanların eğitimi, sağlık gözetimi

ve kayıtların muhafaza edilmesi gibi konularda da birçok sorumluluk yüklüyor. Düzenleme, bazı maddeler için, kesinlikle aşılmaması gereken maruziyet sınırlarını da belirliyor.

Deri ve deri ürünleri imalatında çalışan işçiler de, başta tabaklama olmak üzere, üretim sürecindeki çeşitli işlemler nedeniyle, kanserojen ve mutajen maddelere maruz kalma riski taşıyorlar. Örneğin, özellikle ayakkabı ve bot imalatındaki belirli işlemler sırasında etrafa yayılan deri tozları, kanserojen tanımı ile ilişkilendirilen maddeler arasında yer alıyor. Sektör çalışanlarının, tabaklama işlemleri sırasında maruz kalma riski taşıdığı benzen maddesi ise, AB’nin, mesleki maruziyet sınır değerlerine tâbi tuttuğu kanserojenler arasında. Buna göre, çalışanların maruz kaldığı benzen miktarının, 8 saat olarak belirlenen referans zaman dilimi içerisinde, 3,25 mg/m³ ve 1 ppm’yi aşmaması gerekiyor.²²

[2004/37/EC sayılı, Çalışanların iş sırasında kanserojen ve mutajenlere maruz kalmaya bağlı risklerden korunmasına ilişkin Direktif](#)

46. TÜRKİYE ÇALIŞANLARIN KANSEROJEN MADDELERDEN KORUNMASINDA AB’YE UYUMLU MU?

Çalışanların kanserojen ve mutajen maddelere bağlı risklerden korunmasına ilişkin AB düzenlemesi, Türk mevzuatına, “Kanserojen ve Mutajen Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik” aracılığı ile aktarılmış bulunuyor. Aralık 2003’te yayımlanan Yönetmeliğin, ilgili AB Direktifi doğrultusunda belirlediği “mesleki maruziyet sınır değerleri” kapsamında, çalışanların kanserojen ve mutajen maddelere maruziyeti, AB’dekine eşdeğer sınırlara tâbi tutuluyor. Yönetmelik hazırlanırken esas alınan AB direktifleri²³, 2004 yılında yürürlükten kaldırılmış bulunuyor. Ancak, konuya ilişkin mevcut AB düzenlemesi, bu direktifleri, önemli bir değişiklik getirmeksizin konsolide ettiğinden, Yönetmeliğin AB mevzuatına uyumu güncelliğini koruyor.

(21) Mutajen maddeler, bulunduğu, ağız yoluyla alındığında ve deriye nüfuz ettiğinde, kalıtsal genetik hasarlara yol açabilen veya bu etkinin oluşumunu hızlandıran maddeler olarak tanımlanıyor.

(22) mg/m³: 200C sıcaklık ve 101,3 kPa. (760 mm civa basıncı) basınçta, 1 m³ havada bulunan maddenin miligram cinsinden miktarı; ppm: 1 m³ havada bulunan maddenin millilitre cinsinden miktarı (ml/m³)

(23) 90/394/EC, 97/42/EC ve 1999/38/EC sayılı AB Direktifleri

47. AB'NİN YENİ ÜYELERİ SEKTÖRE İLİŞKİN GEÇİŞ SÜRELERİ ALDILAR MI?

AB'ye 2004 ve 2007 yıllarında katılan 12 ülkenin müzakere deneyimleri incelendiğinde, Birliğin, yeni üyelere, deri ve deri ürünleri sanayiini de ilgilendiren bazı alanlarda geçiş süreleri tanıdığı görülüyor. Örneğin, Letonya'nın, **insan tüketimi için kullanılmayan hayvansal yan-ürünlere ilişkin sağlık kurallarını belirleyen Tüzüğü**²⁴ belirli hükümlerine uyum sağlamak için, 8 aylık bir geçiş süresinden yararlandığı dikkat çekiyor.

Yeni üyelerin geçiş sürelerinden faydalandığı diğer bir düzenleme ise, **Entegre Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü (EKÖK) Direktifi**²⁵. Bu düzenlemeye uyum konusunda, 1997 yılından önce hizmete giren tesisler için, Letonya ve Polonya'ya 2011; Slovenya, Slovakya ve Bulgaristan'a 2012, Romanya'ya ise 2016'ya kadar geçiş süresi tanındığı görülüyor. 1997'den sonra faaliyete geçen tesislere ise, katılım tarihi ile birlikte Direktif'e tam uyum yükümlülüğü getirilmiş bulunuyor. Geçiş sürelerine konu olan diğer bir çevre düzenlemesi ise, **atıkların düzenli depolanmasına ilişkin Direktif**²⁶. Letonya, Estonya, Polonya, Romanya ve Bulgaristan'a, söz konusu düzenlemenin belirli hükümlerine uyum sağlamaları için, 8 aydan 11 yıla kadar değişen geçiş süreleri tanınmış bulunuyor.

Yeni üyelerin, çevre alanında, su kalitesine ilişkin düzenlemelerde de, belirli geçiş sürelerinden yararlandığı görülüyor. Bunların başında, **kentsel su arıtımına ilişkin Direktif** geliyor. Direktif'e tam uyum sağlamak için, farklı süre ve ara

hedeflerle de olsa, tüm yeni üyelerin geçiş sürelerinden faydalandığı dikkat çekiyor. Söz konusu geçiş süreleri, 2,5 yıldan 12 yıla kadar değişiyor. **Su ortamlarına deşarj edilen tehlikeli maddelerden kaynaklanan kirliliğe ilişkin 76/464/EEC sayılı AB Direktifi'nin "Liste 1 maddeleri" için limit değerler ve kalite hedefleri belirleyen direktifler** de, yeni üyelere geçiş süreleri tanınan düzenlemeler arasında. Malta, Polonya, Slovakya ve Romanya'ya, söz konusu düzenlemeler kapsamındaki bazı maddelerin deşarjı konusunda, 5 aydan 3 yıl 8 aya kadar değişen geçiş süreleri tanındığı görülüyor.²⁷ Atık yönetimi konusunda ise, Estonya dışındaki tüm adayların, **Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Direktifi**'ne uyum sağlamak için geçiş sürelerinden yararlandığı dikkat çekiyor. Geçiş süresi tanınan konuların neredeyse tümü, ambalaj atıklarının geri kazanımı ve geri dönüşümü için belirlenen hedefler ile ilgili. AB, yeni üyelere, bu hedeflere tam uyum sağlamaları için belirli bir süre tanımakla birlikte, bu süre içerisinde yürütecekleri uyum çalışmalarının kademeli bir takvime bağlanmasını şart koşuyor.

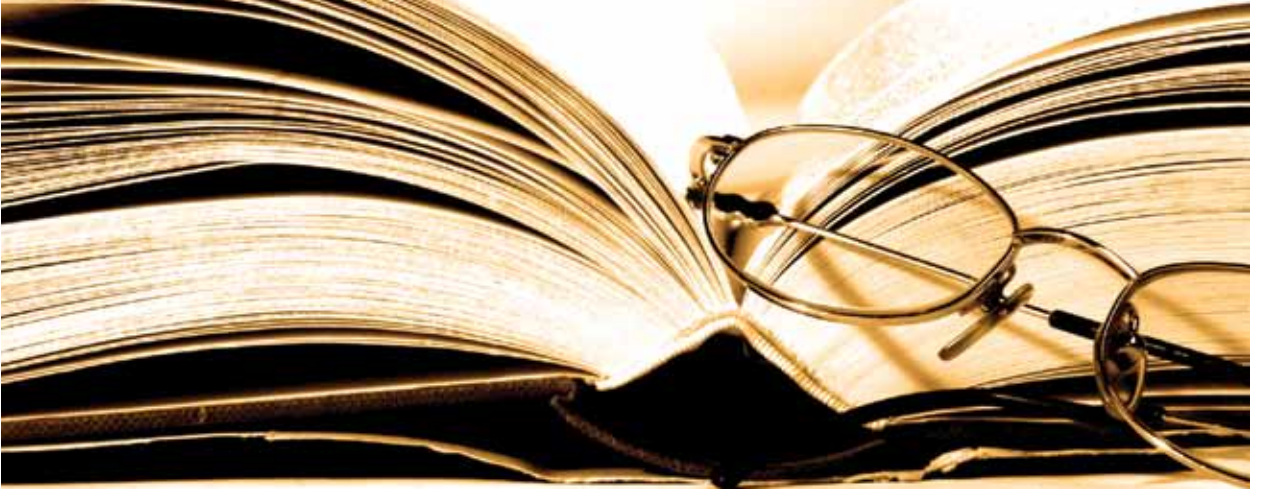
Son olarak, iş sağlığı ve güvenliği konusunda da, yeni üyelerin geçiş sürelerinden faydalandığı bazı düzenlemeler bulunuyor. Örneğin, Slovenya'nın, **çalışanların kimyasal maddelere bağlı risklerden korunmasına ilişkin 91/322/EEC, 98/24/EC ve 2000/39/EC sayılı direktiflere** uyum sağlamak için geçiş süreleri aldığı, her üç direktifi de, üyelik tarihi olan 1 Mayıs 2004 yerine, 31 Aralık 2005 itibarıyla uygulamaya başladığı görülüyor.

(24) Söz konusu geçiş süresine konu olan 1774/2002/EC sayılı, insan tüketimi için kullanılmayan hayvansal yan ürünlere ilişkin sağlık kurallarını belirleyen Tüzük, 4 Mart 2011 itibarıyla iptal edilerek, yerini, 1069/2009/EC sayılı Tüzüğe bırakmış bulunuyor.

(25) Söz konusu geçiş süresine konu olan 96/61/EC sayılı EKÖK Direktif, Şubat 2008 itibarıyla, yerini, 2008/1/EC sayılı yeni EKÖK Direktifi'ne bırakmış bulunuyor.

(26) 1999/31/EC sayılı, Atıkların düzenli depolanmasına ilişkin Direktif

(27) 76/464/EEC sayılı Direktif, 2006'da, yerini, 2006/11/EC sayılı Direktif'e bırakmış bulunuyor. Söz konusu düzenlemenin, "Liste 1 maddeleri" için limit değer ve kalite hedefleri belirleyen 82/176/EEC, 83/513/EEC, 84/156/EEC, 84/491/EEC ve 86/280/EEC sayılı direktifler ise, 2008/105/EC sayılı Direktif uyanınca, 22 Aralık 2012'de yürürlükten kaldırılacak.

AB MEVZUATI

- Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma
- Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya ve Slovakya'nın AB'ye Katılım Koşullarına İlişkin Belge (Act), 23 Eylül 2003
- Bulgaristan ve Romanya'nın AB'ye Kabulü ile ilgili Koşul ve Düzenlemelere İlişkin Protokol, 21 Haziran 2005
- 1069/2009/EC sayılı, insan tüketimine yönelik olmayan hayvansal yan ürün ve türevlerine ilişkin sağlık koşullarını belirleyen Tüzük
- 142/2011/EU sayılı, 1069/2009/EC sayılı Tüzük'ün uygulanmasına ilişkin Tüzük
- 2008/1/EC sayılı, Entegre kirliliğin önlenmesi ve kontrolüne ilişkin Direktif
- 1999/13/EC sayılı, Bazı faaliyetlerde ve tesislerde organik çözücü kullanılması sonucu oluşan uçucu organik bileşen emisyonlarının sınırlandırılmasına ilişkin Direktif
- 2010/75/EU sayılı, Endüstriyel emisyonlara (entegre kirlili-

- ğin önlenmesi ve kontrolü) ilişkin Direktif
- 1907/2006/EC sayılı, Kimyasalların Kayıt Altına Alınması, Değerlendirilmesi, İzne Tabi Tutulması ve Sınırlandırılmasına İlişkin Tüzük
- 98/8/EC sayılı, Biyosidal ürünlerin piyasaya sürülmesine ilişkin Direktif
- COM(2009)267 sayılı, Biyosidal ürünlerin kullanılması ve piyasaya sürülmesine ilişkin Tüzük Teklifi
- 2009/251/EC sayılı, Dimetilfumarat adlı biyosidi içeren ürünlerin piyasaya sürülmesinin yasaklanmasına ilişkin Karar
- 2008/98/EC sayılı, Atıklara ilişkin Direktif
- 2000/532/EC sayılı, Atık listesi oluşturulmasına ilişkin Karar
- 1999/31/EC sayılı, Atıkların düzenli depolanmasına ilişkin Direktif
- 94/62/EC sayılı, Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Direktifi
- 91/271/EEC sayılı, Kentsel atıksu arıtımı hakkında Direktif
- 2000/60/EC sayılı, Su politikasına ilişkin çerçeveyi oluşturan Direktif
- 2006/11/EC sayılı, Su ortamlarına boşaltılan bazı tehlikeli

maddeler nedeniyle oluşan kirliliğe ilişkin Direktif

- 66/2010/EC sayılı, Avrupa Eko-Etiket Sistemi'ne ilişkin Tüzük
- 2009/563/EC sayılı, Ayakkabıların eko-etiket alabilmeleri için belirlenen ekolojik kriterlere ilişkin Karar
- 1221/2009/EC sayılı, Gönüllü Eko-yönetim ve Denetim Planı'na İlişkin Tüzük
- 94/11/EC sayılı, tüketicilerin satın alacağı ayakkabıların ana parçalarının yapımında kullanılan malzemelerin etiketlenmesine ilişkin üye devlet yasa, düzenleme ve idari önlemlerinin uyumlaştırılmasına ilişkin Direktif
- 2008/121/EC sayılı, Tekstil İsimleri Direktifi
- 207/2009/EC sayılı, Topluluk Markası Tüzüğü
- 89/104/EEC sayılı, Ticari Markalar Hakkındaki Üye Devlet Yasalarının Yakınlaştırılmasına İlişkin Direktif
- 6/2002/EC sayılı, Topluluk Tasarımları Tüzüğü
- 98/71/EC sayılı, Tasarımlara Yönelik Yasal Koruma Direktifi
- 2004/48/EC sayılı, Fikri Mülkiyet Haklarının Uygulanmasına İlişkin Direktif
- 2011/167/EU sayılı, tek bir patent koruma sistemi oluşturulması konusunda "güçlendirilmiş işbirliğine" gidilmesine izin veren Karar
- 89/391/EEC sayılı, İş yerlerinde, çalışanların sağlık ve güvenlik koşullarının iyileştirilmesine yönelik önlemler alınmasına ilişkin Direktif
- 98/24/EC sayılı, Çalışanların sağlık ve güvenliğinin iş yerindeki kimyasal maddelere bağlı risklerden korunmasına ilişkin Direktif
- 91/322/EEC, 2000/39/EC, 2006/15/EC ve 2009/161/EU sayılı, Çalışanların kimyasal maddelere maruziyeti konusunda, gösterge niteliğinde sınır değerler belirleyen Direktifler
- 2004/37/EC sayılı, Çalışanların iş sırasında kanserojen ve mutajenlere maruz kalmaya bağlı risklerden korunmasına ilişkin Direktif
- COM(2009)31 sayılı, Tekstil isimleri ve ilgili tekstil ürünlerinin etiketlenmesine ilişkin Tüzük Teklifi
- COM(2000)412 sayılı, Topluluk Patentli'ne İlişkin Tüzük Teklifi

TÜRK MEVZUATI

- Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği, 3 Temmuz 2009 tarih ve 27277 sayılı Resmi Gazete
- Bazı Tehlikeli Maddelerin, Müstahzarların ve Eşyaların Üretimine, Piyasaya Arzına ve Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar Hakkında Yönetmelik, 26 Aralık 2008 tarih ve 27092 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete
- Kimyasalların Envanteri ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik, 26 Aralık 2008 tarih ve 27092 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete
- Tehlikeli Maddeler ve Müstahzarlara İlişkin Güvenlik Bilgi Formlarının Hazırlanması ve Dağıtılması Hakkında Yönetmelik, 26 Aralık 2008 tarih ve 27092 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete
- Tehlikeli Maddelerin ve Müstahzarların Sınıflandırılması, Ambalajlanması ve Etiketlenmesi Hakkında Yönetmelik, 26 Aralık 2008 tarih ve 27092 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete
- Bazı Tüketici Ürünlerinin Tehlikeli Kimyasal Madde İçeriğine Yönelik Piyasa Gözetimi ve Denetimine İlişkin Tebliğ, 2 Nisan 2011 tarih ve 27893 sayılı Resmi Gazete
- Biyosidal Ürünler Yönetmeliği, 31 Aralık 2009 tarih ve 27449 sayılı (4. Mükerrer) Resmi Gazete
- Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik, 5 Temmuz 2008 tarih ve 26927 sayılı Resmi Gazete
- Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği, 30 Temmuz 2008 tarih ve 26952 sayılı Resmi Gazete
- Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 14 Mart 2005 tarih ve 25755 sayılı Resmi Gazete
- Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 14 Mart 1991 tarih ve 20814 sayılı Resmi Gazete
- Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 22 Temmuz 2005 tarih ve 25883 sayılı Resmi Gazete
- Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik, 26 Mart 2010 tarih ve 27533 sayılı Resmi Gazete
- Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği, 24 Haziran 2007 tarih ve 26562 sayılı Resmi Gazete
- Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği, 8 Ocak 2006 tarih ve

26047 sayılı Resmî Gazete

- Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği Hassas Ve Az Hassas Su Alanları Tebliği, 27 Haziran 2009 tarih ve 27271 sayılı Resmî Gazete
- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, 31 Aralık 2004 tarih ve 25687 sayılı Resmî Gazete
- Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği, 26 Kasım 2005 tarih ve 26005 sayılı Resmî Gazete
- Atıksu Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği, 20 Mart 2010 tarih ve 27527 sayılı Resmî Gazete
- Tüketicinin Satın Alacağı Ayakkabıların Temel Unsurlarının Yapımında Kullanılan Malzemelerin Etiketlenmesine Dair Yönetmelik, 9 Ağustos 2005 tarih ve 25901 sayılı Resmî Gazete
- Tekstil Ürünlerinin İsimlendirilmesine İlişkin Yönetmelik, 12 Ağustos 2005 tarih ve 25904 sayılı Resmî Gazete
- 556 sayılı, Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 27 Haziran 1995 tarih ve 22326 sayılı Resmî Gazete
- 5833 sayılı, Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 28 Ocak 2009 tarih ve 27124 sayılı Resmî Gazete
- 551 sayılı, Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 27 Haziran 1995 tarih ve 22326 sayılı Resmî Gazete
- 554 sayılı, Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 27 Haziran 1995 tarih ve 22326 sayılı Resmî Gazete
- Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik, 26 Aralık 2003 tarih ve 25328 sayılı Resmî Gazete
- Kanserojen ve Mutajen Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik, 26 Aralık 2003 tarih ve 25328 sayılı Resmî Gazete

DIĞER BELGELER

- AB Stratejisi, 2010-2011 Eylem Planı, Mart 2010
- Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Aralık 2008
- Avrupa Komisyonu, Türkiye 2010 yılı İlerleme Raporu, v9 Kasım 2010
- Avrupa Komisyonu, Ayakkabılara İlişkin Kullanıcı Eko-etiket Kılavuzu, Ekim 2009
- Avrupa Topluluğu Deri ve Tabaklama Ulusal Birlikleri Konfederasyonu (COTANCE), Fikri Mülkiyet Deri Sanayii Rehberi, 2010
- Avrupa Topluluğu Deri ve Tabaklama Ulusal Birlikleri Konfederasyonu (COTANCE), Fikri Mülkiyet Ayakkabı Sanayii Rehberi, 2010
- Avrupa Topluluğu Deri ve Tabaklama Ulusal Birlikleri Konfederasyonu (COTANCE), Avrupa Tabaklama Sanayiinin Sürdürülebilirliğinin Değerlendirmesi, Mayıs 2002
- Ayşe Oya Benli, İGEME, Deri ve Deri Mamülleri Raporu, 2010
- FNL, Hollanda Deri Sanayiinin Sosyal ve Çevresel Raporu, 2010
- Halit Çınar, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, "Avrupa Birliği Hayvansal Yan-Ürünler Direktifi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği - AB Uzmanlık Tezi", Ankara, 2008
- Hediye Yılmaz, AB Uzmanı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, "Hayvansal Yan Ürünlerde AB Standartları" konulu sunum
- İMMİB REACH ve CLP Yardım Masası, REACH'te Kayıt Süreci adlı sunum
- İngiliz Ayakkabı ve Deri Sağlık ve Güvenlik Komitesi, Ayakkabı ve Deri Sanayiinde Tehlikeli Maddeler, Kasım 2009
- L.A.H.M. Verheijen, D. Wiersema, L.W. Hulshoff Pol, Hayvansal Ürünlerin İşlenmesinden Kaynaklanan Atıkların Yönetimi, Ocak 1996
- İTKİB, Deri ve Deri Mamülleri Sektörü İhracat Performans Değerlendirmesi, Ocak 2009

- İTKİB Genel Sekreterliği, Deri, Halı, Tekstil ve Hazırgiyim Sektörleri İçin REACH Yol Haritası Bilgi Notu
- Leather International, REACH'in Tabaklama Üzerindeki Etkileri, Ocak 2009
- Susan Londesborough, Ulusal Öncelikli Maddelerin Seçimine ilişkin Teklif: Tehlikeli Maddeler ve Su Çerçeve Direktiflerinin Yükümlülüklerinin Yerine Getirilmesi, Finlandiya Çevre Enstitüsü, 2003
- Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC), Ticaret Haritaları, 2011

Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul

Avrupa İşletmeler Ağı Avrupa Komisyonu tarafından işletmelere AB mevzuatı, dış ticaret ve teknoloji alanında hizmet vermek üzere kurulan merkezlerde oluşuyor. **49 ülkede, 600'e yakın kuruluş** bünyesinde faaliyet gösteren merkezlerde **3000'e yakın uzman**; AB mevzuatı, politikaları, hibeleri, kredileri ve ihalelerine ilişkin bilgi sağlıyor, firmalara yeni pazarlar ve ticari işbirliği fırsatları bulmalarına yardımcı oluyor ve yeni teknolojilere ulaşmaları ve kendi teknolojilerini geliştirmeleri konusunda destek veriyor.

İstanbul Sanayi Odası bünyesinde faaliyet gösteren **Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi**, KOSGEB Boğaziçi Hizmet Merkezi, KOSGEB İstanbul Anadolu Yakası Hizmet Merkezi ve Sabancı Üniversitesi ortaklığı ve Trakya Bölgesi'nde bulunan 4 irtibat ofisi ile İstanbul ve Trakya Bölgesi'ndeki firmalara hizmet veriyor.

Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi işletmeleri, AB mevzuatı, mali yardım ve kredileri, AB'ye ihracatta uyulması gereken kurallar ve merkezlerin faaliyet gösterdiği 48 ülkede ortak arayışı konusunda bilgilendirirken, diğer yandan AB'nin AR-GE destekleri, 7. Çerçeve Programı ve teknoloji transferi konularında işletmelere destek sağlıyor.

Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi'nin ücretsiz danışmanlık hizmetlerinden faydalanmak ve etkinliklerinde yer almak için www.aia-istanbul.org adresine üye olabilirsiniz.

3 7 8 9 5 6 2 4 2 3 6 8 9 0 0 1 4 7 8 2 6 4 4 7 8 2 3 5 4

www.aia-istanbul.org

KOSGEB Boğaziçi Hizmet Merkezi
Boğaziçi Üniversitesi Kuzey Kampüsü
B Kapısı - R.Hisarüstü - 34342 İstanbul
T : +90 212 287 45 86
F : +90 212 287 45 93
www.tekmer.boun.edu.tr

**KOSGEB İstanbul Anadolu Yakası
Hizmet Merkezi**
İMES San. Sit. C Blok 308, Sok. No. 46
Y.Dudullu - 34776 İstanbul
T : +90 216 313 10 91
F : +90 216 364 81 54
www.imes.kosgeb.gov.tr

İSTANBUL SANAYİ ODASI
Meyrutiye Caddesi No. 62
Tepebaşı - 34430 İstanbul
T : +90 212 292 21 57
F : +90 212 293 55 65
www.iso.org.tr

SABANCI ÜNİVERSİTESİ
Orhanlı Tuza
34956 İstanbul
T : +90 216 483 96 48
F : +90 216 483 91 18
www.sabanciuniv.edu

